פרייז 25 גראשען XV ער יאהרגאנג „Nałeżytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 18 (716) היינט 10 זייטען

Radom, dnia 6-go Maja 1938 r.
ראדאם, פרייטאג ה. אייר תרצ"ח
טעלעפאן פון רעדאקציע 15 - 18

ראדאמער-קעלצער לעבען

פאראווע פארבערייַ
און כעמישע פראלניע
A.
HEMPEL
פאבריק און צענטראלע אלטע שטאדט 7
פיליעס:
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראוגוטטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

Z intencji zaręczyn

panny *Heli Horowiczówny*

z panem *Henrykiem Grossmanem*

dużo szczęścia życzą

Icek Korman
Izrael Glatt
Dawid Frydman
Josek Szrek

מיר גראטולירען הערצליך אונזער געעהרטע קאסירערין
בראניא טענענבוים מיט איהר מאן
צו דער חתונה פון זייער זוהן
סאלאמאן מיט פרל. פראניא קויפמאן
דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט
און די עלטערען פיעל נחת
די פערוואלטונג
פון „חינוך - ילדים"

א הערצליכען מז"ט מיין פריינר
ה' אלי' טענענבוים
צו דער חתונה פון זיין זוהן
שלמה
יצחק ביאלסקי.

ברכת מזל-טוב ואחולים לבביים לחברנו
מר אליהו טענענבוים
לנשואי בנו
שלמה עם בחירת לבו פ. קויפמאן
תהי' דרכה צלחה בחיים וסוגה בשושנים.
ועד דחברה הקדושה

W imieniu rekrutów rocznika 16-tego odbywających służbę wojskową w 72 p. p. w Radomiu. dziękujemy W. P. **Moszkowi Wódce** za Jego pełną poświęcenia pracę w postaci utrzymywania dla nas kuchni rytualnej w okresie Świąt Pesach i zarazem dziękujemy organizatorom.

W. Szmidt, Lenkowicki,
Openhajm, Świeca.

דער ראט און פערוואלטונג פון סוחרים-פעראיין
ווינשט דעם פערוואלטונג'ס-מיטגליד דעם ה' עזריאל גראספעלד
א הערצליכען מזל-טוב צו דער חתונה פון זיין טאכטער
לובע גראספעלד מיט ה' יהודה הערשענהארן
ראט און פערוואלטונג
פון סוחרים - פעראיין
אין ראדאם.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער פערוואלטונג'ס - מיטגלידערין פרוי ראניע האניגמאן
צוליב'ן טויט פון איהר חשוב'ען ברודער
ר' אלי' אהרן קירשענבוים ז"ל (לובלין)
אין איהר נעזעלשאפטליכער ארבייט
זאל זי א טרייסט געפונען.
די פערוואלטונג פון קימפעטארען-פעראיין

Mądrzy bramini, których słuchać nigdy nie zawadzi
Uczą, że wierzyć nigdy nie trzeba kobiecie
Chyba, że świetne gilzy „Dla Znawców" doradzi
— Wierz jej wtedy — te gilzy są najlepsze w świecie

Państwu Korman

z powodu śmierci nieodżałowanej b. p. córki ich

RENI

składają wyrazy głębokiego współczucia i żalu

Blumanowie,
Marek i Ewa Dancygerowie

ג'ה' פרעזעס דען!

אין נאמען פון 20 רעזערוויסטען ליינ איך ביי די באשטעטיגונג, דאס מיר האבן די צוויי טאג יום-טוב גענאסען פון די ריטואלע-קיך מיט א גוטע און גכבוד'ע באהאנדלונג, פארוואס מיר זענען דעם ה' **משה וואודקע** זעהר דאנקבאר. און מיר דריקען אויס פולע אנערקענונג פאר זיין מיזאמער ארבייט.

מיט אכטונג
ה. גרינדמארק.

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גייעס נאר צו וואשען און פארבען אין דער באקאנטער
כעמישער פארבערייַ און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje
Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האט זיך ניט איבערצייגט זאל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך געוואשען אויף טריקען — בילינע פרייזען! —פינקטליכע אויספיהרונג סאלידע באהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1 טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59
בילינ צו וואשען קאפעלושען

פראגראם-רעדע פון נייעם פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי

אויף דער נייכטיגער זיצונג פון שטאדט-ראט.

אויף דער נייכטיגער זיצונג פון שטאט-ראט האט דער וויצע-פרעזידענט אינזש. ראדאמסקי מיטגעטיילט די אנוועזנדע ראטמענער, אז דער וואיעוואדא און דער אינער'ן מיניסטער האבען בעשטעטיגט דעם נעוו. לאווניק גזשעטשנאראווסקי אלס שטאדט-פרעזידענט.

גלייך נאך דער ראוינער מעלדונג נעמט איבער דער נייער פרעזידענט דעם פאר-זיץ פון דער זיצונג. פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי האלט דאן א קורצע פראגראם רעדע, וואס צייכענט אן זיינע פליכטען אלס שטאדט-פרעזידענט און אויך חעגען די פליכטען, וואס לאסטען אויף די ראטמענער. ה' גזשעטשנאראווסקי רעדט ארום די שווערע ווירטשאפטליכע לאגע און אויך וועגען דער גרויסע ארבייטסלאזיגקייט פון טייל ראדאמער איינוואהנער. אלס בעווייז, ברענגט ער דעם פאקט, חאס מיר האלטען שוין אין מאי און נאר נאך א קליינע צאהל ארבייטסלאזע זענען בעשעפטיגט ביי די שטאטישע סעזאהן-ארבייטען. ביז צו דער ענדע פון דער קאדענץ פון היינטיגען שטאדט-ראט האבען מיר — זאגט ער ווייטער — גענוג ארבייט. כ'וועל זיך אלס פרעזידענט בעמיהען די אלע שוועריגקייטען פון חעג צו בעזייטיגען. און איך האלט נעמאלט זיך אנצושטעלען אויף א לעבעדיגע אונטערשטיצונג פון אלע ראטמענער. אזוי, אז מ'זאל זיך נישט רעכענען, וועלכע פאליטישע גרופירונג וויל כוהן, נאר דערמיט, וואס מ'וויל פאר דער שטאדט גוט'ס טוהן.

אין פראגראם פון נייעם פרעזידענט, הערען מיר, געהען אריין פלענער צו בויען נייע שולען, נייע וועגען און אויך דער קאנאל מיט דער נויט. ס'ווערט אויך אונטערגענומען ווערען שריט, אז עס זאל גראבענבערעגגט ווערען נייע פאבריקען אזוי ווי „טריקסאן". בכדי דערמיט צו פערקלענערן די ארבייטסלאזיגקייט צווישען די ארימע מענשען.

די רעדע ווערט אויפגענומען דורך די סאציאליסטישע ראטמענער מיט אפלאדיסמענטען.

פרעזידענט גזשעטשנאראווסקי, ליינט שפעטער פאר א בריעף פון קעלצער וואיעוואדע, אז ס'ווערט נישט אנגענומען די רעזיגנאציע פון די צוויי ענדעקישע ראטמענער. אינזש. קשעשקאווסקי, און אדוו. גאיעווסקי דערפאר, וואס זייערע מאטיווירונגען נעגען איבערגען שטאדט-ראט זענען נישט בעגרינדעט.

עס ווערען אנגענומען א רייהע הלוואות אויף א סומע פון 135 טויזענט זל. אין „סונדוש פראצי" אויסצובויען וועגען, און בעזונדערע 20 טויזענד זל. אלס מאטעריאל-הלוואה אויסצובויען קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג און אויך 85 טויזענד זל. אלס אהנפראצענטיגע הלוואה פון דער ראדאמער עלעקטראוואניע אויף בויען נייע פאיקס שולען.

ס'איז אויך בעשלאסען געווארען אויפצושטעלען א ספעציעלען געזונדהייטס בנין, וועלכער וועט קאסטען 250 טויזענד זל. אין וועלכען ס'וועלען ווערען געהיילט די ארימע קלאסען פון דער שטאדטישער בעפעלקערונג.

אלס רעפערענט פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע האט ד"ר קעלעס-קראוזע אבגעגעבען א לענגערען בעריכט פון דער טעטיגקייט איבערן יאהר 1938/37, פון וועלכען ס'איז צו זעהן, אז דער היינטיגע שטאדט-פערוואלטונג האט בעדייטענד אויפגעטוהן אויפן געביעט פון נייע אינוועסטיציעס.

אר.

דער פאמיליע קארמאן און שלמה האנדעלסמאן

צוליב'ן טויט פון זייער טאכטער און פרוי

נ. ע. רעניא

דריק איך אויס דעם טיפסטען מיטגעפיל

מ. קראיעווסקי

די אלע וואס האבען אויסגעדריקט מיטגעפיהל און וואס האבען אנטייל גענומען אין אבגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער אונפערגעסליכער ליבער פרוי און מוטער

ב. ע.

רעניא האנדעלסמאן

דאנקען מיר פון טיפסטען הארצען.

די אין טיפען טרויער - פערבליבענע

מאן און פאטער.

Odpoczynek po pracy

uprzyjemni filiżanka doskonałej aromatycznej Herbaty z Dzwonkiem-Bell Tea. Posiada ona delikatny smak doskonały aromat i jest ekonomiczna w użyciu.

HERBATA z DZWONKIEM • BELL-TEA •

טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ראדאם

נאר איין גאסטשפיעל, שבת דעם 7 מאי ה. י. 9.15 אווענד

פון די בעריהמטע ארטיסטען

ר. שושנה מאריס לאמפע

ל. שליאסבערג, סטרוגאטש

אין דער שלאגער פיעסע

„די קארט וואס געווינט" („סקיז")

אין 3 אקטען פון ג. זאפאלסקא.

בעקאנטמאכונג.

די געזעלשאפט „לינת - הצדק" אין ראדאם מאכט בעקאנט, אז זונטאג דעם 8 מאי ווערט געעפענט אן אמבולאטאריום פאר אונפערמעגליכע קראנקע

דער אמבולאטאריום וועט זיין טעטיג יעדען טאג אויסער שבת און יו"ט פון 9 ביז 11 פריה

די פערוו. פון „לינת - הצדק" אין ראדאם.

פארז קימפעטארז-פעראיין

פרוי ברכה טענענבוים האט צוליב דער חתונה פון איהר זוהן, געשאנקען 5 זל.

פרוי נארוחינר צוליב די צייטע יאהר-צייט פון איהר מאן האט געשאנקען 15 זל.

ה' ישראל דיאמענט מיט דער פרוי געשאנקען 10 זל. צום אנדענק פון דער יונג-פערשטארבענער רעניא האנדעלסמאן (פון דער היים קארמאן).

פאמיליע ראזענבערג שענקט 3 זל. צום אנדענק פון רעניא האנדעלסמאן נ. ע.

דערקלערונג.

דערמיט דערקלער איך, אז איך האב צו דער צייטשריפט „ראדאמער שטימע" מער קיין שום שייכות נישט. גבריאל ווייסמאן.

אויסבעסערונג

צוליב א טעכנישען טעות זענען דורכגעפאלען געווארען די נעמען פון די פרויען דאקטאראווא אלא לעווין (וויצע - פרעזעס) און די פרוי מאלע לאסטמאן. אין בעריכט פון הינוך-ילדים אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג.

רעד.

אונזערע הערצליכסטע גליק-ווינשען

דעם ה' אלי' טענענבוים מיט זיין פרוי ברכה

צו דער חתונה פון זייער זוהן

שלמה מיט פרל. פראניע קויפמאן

לאה'טשע און מאיר הערץ

ר. שושנה און מאריס לאמפע אין ראדאם.

נאכ'ן צוריקקומען פון אמעריקא, מאכען די בעליבטע ארטיסטען ר. שושנה און מאריס לאמפע א טורנע איבער פוילען. אין ראדאם טרעטען זיי אויף מארגען שבת-צונאכטס. צוזאמען מיט זיי שפילען די גוט בעקאנטע ארטיסטען ליזא שלאסבערג און סטרוגאטש.

שושנה און לאמפע קומען קיין ראדאם ווי צו אייגענע מענשען, וואס קענען זיי גוט פון יענע צייטען, ווען זיי האבען „איינגענומען" די שטאדט מיט „טוביה דער מילכיגער". די היינטיגע פיעסע זאגט אויך צו צו זיין אינטערעסאנט, מיט שפיל און אינהאלט. פונדעסטוועגען איז א חדוש, וואס זיי האבן איינגאנצען ארויסגעלאזט פון רעפערטואר „טוביה" נאך וועלכען עס בענקט זיך אמאהל אזוי שטארק.

---

1 - טער מאי פייערונג.

דער ערשטער מאי איז אדורך אין ראדאם פולשטענדיג רוהיג. אין גרויסען פעסטליכען צוג האבען אנטייל גענומען די יודישע גארבער-ארבייטער, שוסטערס און פליישער ארבייטער, וועלכע האבען מארשירט אונטער די פאהנען פון פ. פ. ס. דער בונד און די פועלי-ציון האבען נישט ארגאניזירט קיין שום גאסען צוגען, נאר געפייערט דעם ערשטען מאי אין זייערע לאקאלען.

---

3 - טער מאי פייערונג.

דער נאציאנאלער יום-טוב פון 3-טען מאי איז ווי יעדעס יאהר אויסגעפאלען גימנאזיאנס. ער האט זיך אנגעהויבען מיט גאטעס-דינסטען אין אלע געבעטהייזער און זיך פערענדיקט מיט א מיליטערישע דעפילאדע און אקאדעמיעס מיט דער בעטייליגונג פון פערשידענע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס.

אין שוהל איז בעת דער גאטעס דינסט געהאלטען פערזאמעלט די יודישע שול-יוגענד און א גרויסער עולם.

POLECA:

Lustra

Szkła szlifowane

Szyby

SZYBOSZLIF
RADOM
Żeromskiego 20

Telefon 23-20

ווען און פון וואַנען זענען יודען געקומען קיין פוילען

פון ד"ר י. שיפּער

אין ווילנא איז אין „יוואָ" פאָרגעקומען א פייערליכע זיצונג לכבוד דער בר-מצוה פון „יוואָ". ד"ר מ. ווײַנרײַך, וועלכער האָט די זיצונג געעפנט, האָט ערוואָנערט די באַדייטונג און ראָל, וואָס דער „יוואָ" שפּילט היינט צו טאָג אין יודישען קולטורעלען לעבען.

דער צווייטער רעדנער ז. רייזען גיט אָפּ א באַריכט וועגען די אויפטואונגען פונ'ם „יוואָ" פאַר די 13 יאָהר פון זיין עקזיסטענץ.

נאָכ'ן באַעהרען מיט אויפשטיין די 5 פערשטאָרבענע „יוואָ"-מיטאַרבעטער: נחום שטיף, ד"ר שאַכנאָ, כהן-חירנילי, באָריס קלעצקין און י. ל. כהן, האָלט ד"ר שיפּער אַן אינטערעסאַנטען רעפעראַט א. ד. ט. „ווען און פון וואַנען זענען יודען געקומען קיין פוילען".

לויט אָפיציעלע דאָקומענטען — הויבט אָן ד"ר שיפּער — לעבען יודען אין פוילען פון 11-טען — 12-טען יאָהרהונדערט. אָט האָט טאַקע דאָ נישט לאַנג די פּלאָצקער קהלה געפייערט איר 700 יאָהריגע עקזיסטענץ. אָבער פאַקטיש דאַרף מען צו די 700 יאָהר דערלייגען נאָך א 3-4 הונדערט יאָהר. כאָטש קיין אַלטע כראָניקעס זענען נישט פאַרהיט געוואָרען פון יענער צייט, דאָך איז עס נאָך נישט קיין באַווייז, אַז אין 9-טען, אָדער 10-טען י"ה זענען קיין יודען אין פוילען נישט געווען. זוכט מען עס אין אַנדערע מקורים. איין מקור איז די באָמפּ-ערד: די ערד פאַרשרייבט און היט אויף פאַרשידענע געשעהענישען. אָט האָט מען אין 19-טען יאָהרהונדערט געפונען אין פוילען אַן אוצר מיט מטבעות פון 9-טען און 10-טען יאָהרהונדערט מיט העבּרעאישע אויפשריפטען, ווי: „אברהם דוכּיס", „אברהם פתר", „יצחק" א. א.

א צווייטער מקור זענען: נעמען פון פאַרשידענע ערטער, דערפער א. א. אַזוי למשל, טרעפען מיר אַן ערום קראָקא, סאַנדאָמיערז, קוזמיר און אַנדערש-וואו אויף דערפער מיט אַזעלכע נעמען, ווי האַזאַרי, קאָזיאַרי, האַזאַרס-קאַיאַ וואָליאַ, כאַליטש און אויף ענליכע זאַכען נעמען, וועלכע שטאַמען אָפּ פון די העבּרעאישע ווערטער „חברים", „חלוצים" און „כוזרים".

דער נאָמען „גאַליציע" שטאַמט דאָך אויך אָפּ פונ'ם העברעאישען „חלוץ", געוויס צוליב דעם שבט כוזרים, וועלכע האָבען געהאַט אנגענומען אין 7-טען יאָהרהונדערט דעם יודישען גלויבען און וועמענס מלוכה ס'האָט זיך געהאַט דאַן פאַרשפּרייט ביז מערב-אייראָפּע.

ס'גיט נאָך א דריטער מקור: לעגענדעס, באָבע-מעשיות, וואָס נישט קוקענדיג אויף זייער פאַנטאַסטישקייט, טראָגען זיי דאָך אין זיך קערענדלעך פון אמת. אָט למשל: די לעגענדע מיט'ן טייך סמבטיון, וועלכער וואַרפט פון זיך שטיינער 6 טעג אין וואָך און שבת — רוהט ער. און אויף יענער זייט סמבטיון געפינען זיך די רויטע יודעלעך און די „הרי חושך". ווייזט זיך איצט אַרויס, אַז די דאָזיגע לעגענדע האָט נאָר א גרויסע שייכות טאַקע מיט דער כוזרישער מלוכה, וועלכע האָט זיך אין יענער צייט געצויגען פון קיעוו איבער קאַווקאַז אַזש ביז די אוראַלער בערג. פון וואַנען ווייסען מיר דאָס? פאַרשטייט מען דאָס אַזוי: אין גריכיש הייסט דער טייך דניעפּר „סאַבּאַטיאַן", אָדער סמבטיון. די שטאָדט קיעוו — „סאַבּאַטאַס". אויפ'ן דניעפּר געפינען זיך די „פּאָראָגעס", ד. ה. גרויסע שטיינער, וואו מען קען בשום אופן נישט דורכשווימען און ס'קאָכט און ס'זידט דער וואַסער מיט סכנות נפשות. ווי עס קומט נעהנטער צו קיעוו (סאַבּאַטאַס) זענען שוין קיין שטיינער נישטאָ און דער טייך איז רוהיג. אַזוי ווי פון צווייטען זייט האָט זיך געפונען די יודישע מלוכה פון די כוזרים און צווישען זיי זענען געווען א סך רויטע און געלע איינוואוינער — האָט דאָס פאָלק זיי א נאָמען געגעבען: „רויטע יודעלעך". די אוראַלער בערג מיינט מען עס די „הרי חושך", ווייל נאָך ווייטער האָבען דאַן, ווייזט אויס, די יודען נישט אָנגעשטאַנען. אַזוי אַרום האָט די לעגענדע א רעאַלען יסוד, און דאָס האָט א גרויסע שייכות מיט אונזער טעמע.

דער רעפערענט ברענגט ווייטער די לעגענדע וועגען דעם פוילישען שבט „פּוילנוס", וועלכער האָט אין יענער פּרעהיסטאָרישער צייט געהאַלט צום ערשטען מאָהל וועהלען א קעניג.

האָט מען באַשלאָסען, אַז ווער ס'וועט דער ערשטער דורכגעהן דעם בריק — דער וועט זיין קעניג. גראָד איז דער ערשטער געווען א יוד מיט'ן נאָמען אַברהם פּראָכאָווניק. האָט מען איהם טאַקע געמאַכט פאַר א קעניג, אָבער דער יוד האָט נישט געוואָלט און ער האָט געגעבען אַן עצה אויסצוועהלען זיין שכן, דעם שמיד פּיאַסט — אַלס קעניג. דערפון איז קלאָר, אַז שוין דאַן זענען געווען אין פוילען יודען, אויב די לעגענדע פון יענער צייט קען אָהן א יוד נישט אויסקומען.

מערקווירדיג, אויך די ערשטע ידיעה וועגען דער שטאָדט האַליטש (שטאַמט אָפּ פון העברעאישען „חולת") געפינען מיר אין א יודישען ספר פון 9-טען יאָהרהונדערט.

אין די אַראַבּישע כראָניקעס פון פריהען מיטעלאַלטער ווערען אָפט דערמאָנט יודען ר. ג. ראַדאַניטען, וואָס האָבען דאַן געהאַנדעלט איבער אייראָפּע און אזיען. גלייכצייטיג זענען פאַרהאַן העבּרעאישע כראָניקעס, ווי צב"ש פון בן-יעקב פון יאָהר 965 (אַן אַפריקאַנישער יוד), וועלכער פלעגט אין יענער צייט פאָהרען אין סלאַווישע לענדער און אין זיינע רייזע-נאָטיצען שילדערט ער דאָס לעבען פון פּירשט מעשקאָ אין קראָקאָ. אויך פון 12-טען און 13-טען יאָהרהונדערט האָבען מיר אַזעלכע יודישע כראָניקעס פאַרבונדען מיט דער כוזרישער מלוכה.

ווי מיר זעהען, לאָזט זיך נישט אָהן דער כוזרישער מלוכה פאַרענטפערן די פראַגע וועגען די יודען אין פוילען. דערצו ברענגט אונז אויך די באַקאַנטע קאָרעספּאָנדענץ פון כוזרישען מלך חגן יוסף מיטן יודישען פינאַנץ-מיניסטער אין קאָרדאָווע (שפּאַניען) — חסדאי אבן שפרוט. די כוזרים באַזעצען דאַן די ניי דעראָבערטע שטחים מיט זייערע גובערנאַטאָרען (און דאַנען נעמען זיך די יודישע נעמען, ווי אבריהם, דוכוס, פתח א. א.) און גרינדען מיליטערישע, ווי אויך לאַנדווירטשאַפטליכע ישובים, וועלכע האָבען דאַן געהייסען „חברים" און „חלוצים".

די כוזרישע מלוכה איז חרוב געוואָרען אין יאָהר 945. די ערשטע ידיעות וועגען כוזרים שטאַמען פון 4-טען יאָהרהונדערט. אינם גרענעצעל מיט די אַראַבער ווערען זיי געטריבען קיין צפון און אַזוי אַרום — אַרויסגעשטויסען פון אזיען. ווייטער באַגעגענען מיר זיי אין אייראָפּע ביי די וואָלגע, און פון קיעוו שפּעטער זיי אַן קיין מזרח גאַליציען (אין 9 טען יאָהרהונדערט), אין יאָהר 755 האָבען זיי אָנגענומען דעם יודישען גלויבען.

אויך ביי די עלטסטע פּוילישע שלאַכטישע משפחות אין מיטעלאַלטער טרעפען מיר אַן אויף אַזעלכע נעמען, ווי אברהם, יעקב, יצחק א. א. די שטאַמען זיכער אָפּ פון די כוזרים. אַלע ידיעות וועגען זיי זענען פאַרבינדען מיט קיעוו און האַליטש.

אויס'ן סמך פון דעם אַלעם — פיהרט אויס דער רעפערענט — אַז יודען לעבען שוין אין פוילען פון גאָר אַלטע צייטען און האָבען געהאַט אויף זייער פאַטערלאַנד נישט קיין קלענערע השפּעה.

גמינע פערלאַנגט ראשית כל א דין תורה מיט'ן אלטען חזן.

אַרויסגעשטעלט א תביעה פון 2500 זל. אַלס ענטשעדיגונג.

דער חזנים-קאָמיטעט האָט דעם פאָרינען מאָנטאָג ווידער אָבגעהאַלטען א זיצונג אין דער גמינע. די זיצונג האָט צוגעצויגען מאַסן מענשן פון ביידע צדדים, וועלכע האָבען איבערפולט ביידע שטאָקען פון דער גמינע, א טייל פון הויף מיט'ן דורכפאָהר-טויער, אַזש ביז דער גאַס אַרויס.

אַזוי דער עולם אין דרויסען און אַזוי די קאָמיטעט-מיטגלידער אינווייניג האָבען צווישען זיך געפיהרט א הייסע פערברענטע דיסקוסיע, אַז זייטיגע מענשען האָבען פשוט געשטיקט פון דעם פערביטערטען קאַמף, וואָס איז ענטשטאַנען אַרום דער חזנות-פראַגע.

אויף דער זיצונג האָבען די ראַחנער אין די פערזאָנען פון די ה"ה דוד גאָלדבערג, שלמה קורץ, איתמר גורפינקעל, משה בינם ריכטמאַן, געפאָדערט, אַז דער חזנים-קאָמיטעט זאָל אויפגעלעזט ווערען און אַנשטאָט 16 פערזאָהן זאָלען געקליבען ווערען צו דריי מאַן פון ביידע צדדים, פון די ווילנער און ראַחנער. זיי האָבען דאָס מאָטיווירט דערמיט וואָס ביי זיי איז דער איצטיגער צוזאַמענשטעל א מערהייט פון די ווילנער און שוין דערמיט אַליין איז ער טענדעציעז אויסער דעם האָבען זיי פערלאַנגט, אַז מ'זאָל דעם ענין אָבלעגען, אָדער די גמינע זאָל וועהלען א חזן און דער קאָמיטעט זאָל בכלל ליקווידירט ווערען; דאַגעגען די ווילנער אין די פערזאָנען פון די ה"ה בנימין רייך, מרדכי מענדעל גייריק, משה יאָסעף בערקמאַן, קירשענבוים, יוסף דען, האָבען געפאָדערט, אַז די חזנים-פראַגע זאָל תיכף דאָ אויף דער זיצונג ענדגילטיג געלעזט ווערען.

בעת דער אָבשטימונג זענען אָבגעגעבען געוואָרען 8 שטימען פאַר ערלעדיגען און 6 שטימען זענען געווען, אַז מ'זאָל אָבלעגען. די גמינע-פאַרשטעהער האָבען זיך אין דער אָבשטימונג נישט באַטייליגט, אָבער פאָרן אויסגעפונען א מעטאָדע ווי אַזוי מ'זאָל דעם ענין ערלעדיגען, צי די גמינע זאָל וועהלען, אָדער ס'זאָל ערלעדיגט ווערען דורכ'ן קאָמיטעט, אָדער דורך א פּלעביסציט — פאַר'ן בעטראַכטען אָט דעם פונקט, זענען די אָנוועזענדע מיטגלידער פון דער גמינע-פערוואַלטונג, די ה"ה: פרעזעס דען, מאָטעל אייזמאַן, יונה גאָלדבערג, ל. מייזעלס און משה קלעפּפיש — אַוועק אין א באַזונדערען צימער זיך בעראַטען וועגען נאָך א זאַך, וואָס האָט א ענגע שייכות צו דער חזנים-פראַגע.

נאָך דער בעראַטונג האָט פּרעזעס דען ערקלערט, אַז איידער מען טרעט צו באַהאַנדלען דעם פונקט ווי אַזוי דעפיניטיוו צו ערלעדיגען דעם שטרייט צווישען די צדדים, מוז מען פריהער פאַר אַלעם האַלטען א דין-תורה מיט'ן אַלטען חזן יאָסע, ווייל אַזוי פאָדערט דער ראַבינאַט. די יודישע קהלה אַלס אַזעלכע מוז זיך ריכטען לויט'ן יודישען דין פון וועלכען איז זי מחויב די פאָדערונג פון ראַבינאַט אָנצונעמען. דאָס איז דער בעשלוס פון דער גמינע און דערנאָך ווערט די זיצונג איבערגעריסען ביז'ן צווייטען זונטאָג און אין משך פון דער וואָך וועט די דין-תורה צושטאַנד קומען.

און אַזוי איז געבליבען.

* * *

ווי מען הערט, שטעלט אַרויס די גמינע א פאָדערונג צו ביידע צדדים אַזוי צו די „ווילנער" און דאָס זעלבע צו די „ראַחנער", צוגעבען דעם אַלטען חזן יאָסע א קאָמפּענסאַציע דריטהאַלבען טויזענד זל., און ווער ס'וועט דאָס נאָכקומען, יענער צד וועט האָבען אַלע שאַנסען צו פערזיכערן זיין קאַנדידאַט מיט'ן פּאָסטען פון ראַדאָמער חזנות. די „ווילנער" און „ראַחנער" זאָלן אָנגעמען די דאָזיגע פאָדערונג און ווילען דעם אַלטען חזן אָנטקעגנקומען מיט אַן ענטשפּרעכענדע סומע אַלס ענטשעדיגונג.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

„נאָבּלעס אָבּליזש״

„כעלמער נאַראַנים״...

וואָסער דאַנקבאַרע טעמע פאַר יודישע פאָלקלאָריסטען און הומאָריסטען. וויפיל מוחות זענען שוין געשאַרפט געוואָרען, וויפיעל דיכטערישע פאַנטאַזיע איז פערנוצט געוואָרען, כדי בולטער און שאַרפער צו קענען ברענגען צום אויסדרוק דאָס טפשות און בטלנות פון די כעלמער. אין דער אמת׳ן הויבט זיך גאָר נישט אָן: נישט כעלם פאַרמאָגט מעהר נאַראַנים פאַר אַנדערע יודישע שטעדט אין פוילען און נישט איין כיטרער גאַליציאַנער און נערובענער ליטוואַק מעג זיך קומען לערנען ביי די פאַרהאַנענע אין כעלם פיפיגע און איבערגעשפיצטע יודען. און אַז עס פרובט שוין עמיצער וועלען דערגיין דעם אורקוואַל פון דעם גלייכווערטעל, דריקט ער עס ווייטער אויס אין דער פאָרם פון אַ פאָלקלאָריסטישע מעשה.

און פונקט ווי ס׳איז שווער צו דערגיין, פאַר וואָס כעלם איז בעשאַנקען געוואָרען מיט נאַראַנים, אַזוי איז נישט בעוואוסט, פאַר וואָס דוקא „אין פינטשעוו טאָגט פריהער״, ווי אין פיל אַנדערע שטעדט און שטעטלעך און נאָך פיל ענליכע גלייכווערטלעך און רעדענסאַרטען, וואָס קורסירען צווישען פאָלק.

נעה האַלט אָבער בּ׳תמה מיט דער פאָלקס-פאַנטאַזיע, וועלכע רעכענט זיך נישט מיט קיין לאָגיק און ווירקליכקייט...

פאַר דאָס האָט אונזער שטאָדט ראַדאָם „זוכה״ געווען צו באַקומען מעהר רעאַלערע עפּיטעטען, ווי: „ראַדאַמער עמי-הארצים״, „ראַדאַמער רשעים״ א. א. וו.

עס קורסירט אפילו אַ מימרא, אַז ווען די שטאָדט האָט געהאַלטען ביים בעשאַפען ווערען, איז פון הימעל נגזר געוואָרען, אַז אויף דעם אָרט זאָל זיך געפינען אַ נעסט פון רשעות, עמי-הארצות און רמאות. דעריבער האָט מען די שטאָדט אַ נאָמען געגעבען „רע-דם״.

און אַז איהר, אַ ראַדאָמער, וועט וועלען זיין אַן אפיקורס און שטעלען אַ פראַגע, פון וואַנען איז געדרונגען, אַז ראַדאָם פאַרמאָגט מעהר עמי-הארצים, מעהר רשעים און פאַסקודניאַקעס ווי אַנדערע שטעדט אין קאָנגרעס-פוילען, וועט מען אייך קיין קאָנקרעטען ענטפער נישט קענען געבען, נאָר בלויז זיך באַגנוגען מיט שאָקלען מיט׳ן קאָפּ אויף יאָ און אַלס בעווייז ברענגען: „רע-דם״...

אַז די ראַדאָמער איינענשאַפט איז שוין געוואָרען אַ באַקאַנטע זאַך אויך אויסער׳ן שטח פון אונזער שטאָדט, איז געוואָרען אַ רגילות, אַ טעמע פאַר שרייבער.

אפילו אונזער בן-עיר, י. פערלע, דער שוין גענוג באַקאַנטער אין דער יודישע שרייבער-וועלט שריפטשטעלער — זייענדיג הגם נאָר „אַ גאַסט אויף אַ ווייל״ ביי אונז אין שטאָדט — האָט אויך געזעהן בלויז נעגאַטיווע זייטען פון יודישען לעבען אין ראַדאָם.

מען האַלט אפילו, אַז „אַ גאַסט אויף אַ ווייל״ קען דאָס אָבער נישט געזאָגט ווערען אויף י. פערלע. וואָרום וואָלט פערלע געהאַט די מינדעסטע פיעטעט, ווי ס׳איז ביי לייטען, פאַר זיין היים-שטאָדט, וואָלט ער זיך יאָ באַמיהט צו זעהן עפּעס מעהר ווי עמי-הארצים, פּראַצענטניקעס „און אויסגעדאַרטע פאַרשמאַכטענעם יונגערמאַן״ אין אין בית-יתומים און „וואָילטעטיגע״ דאַמען אין יודישען שפּיטאַל. ער וואָלט דאַן געזעהן, אַז עס ווערט געפיהרט אַ קולטור-טעטיגקייט, אַז עס עקזיסטירען אין ראַדאָם איינינע ביבליאָטעקען, צווישען וועלכע די פּרץ- און גרינבוים-ביבליאָטעקען ווי אויך די האַנדווערקער-ביבליאָטעק פאַרמאָגען די גאַנצע יודישע ליטעראַטור, אָנהויבענדיג פון די יודישע קלאַסיקער ביז די נייסטע ווערק פון די יונגע שריפטשטעלער אונזערע, שוין אַריינרעכענדיג אַלע ווערק פון י. פערלע גופא; און אַז די ביבליאָטעקען באַזיצען אַ גאַר נישקשה׳דיקען קרייז לעזער פון יודישען בוך.

וואָלט ה׳ פערלע געוואָלט זיך מעהר פאַראינטערעסירען מיט זיין געבורטס-שטאָדט און נישט בעהאַנדלען זי פעליעטאָנ׳עריש און איבערפלעכליך, וואָלט איהם גראָד דער שרייבער פון די שורות געקאָנט איבערגעבען זעהר אינטערעסאַנטע פאַקטען, וואָס וואָלטען איהם איבערצייגט, אַז אַ חוץ עמי-הארצות — וואָסער מין עס פעהלט נישט ביי יודען אַ מקום — איז נאָך דאָ אין ראַדאָם אַ געוויסער קרייז, וועלכער אינטערעסירט זיך יאָ מיט יודישער קולטור און ליטעראַטור.

יאָ, ה׳ פערלע, דער שרייבער פון די שורות וואָלט אייך געקאָנט דערציילען, ווי ער און נאָך אַנדערע האָבען אַנטייל גענומען אין געלד און ווערבירונג׳ס-אַקציעס — און גראָד מיט ערפאָלג — פאַרן „יוואָ״, פאַר די „ציש״א״-שולען; אין אַ פּראָפּאַגאַנדא-חודש פאַר׳ן יודישן בוך, איינגעאָרדענט דורך דער פּרץ-ביבליאָטעק, ווען עס איז אַגב אַרויסגעטרעטען מיט אַ רעפעראַט ה׳ לעאָן פינקעלשטיין; מיטגעהאָלפען ש. שיינבערג׳ען פאַרשפּרייטען די אויסגאַבען פון דער „יודישער אוניווערסאַל-ביבליאָטעק״ אין אַ באַדייטענדער צאָהל און ערשט אין די לעצטע טעג אַנטייל גענומען אין שאַפען סטאַבילע לעזער פאַר די „ליטעראַרישע בלעטער״, פאַר וועלכע עס זענען ווערבירט געוואָרען אין משך פון אַ פּאָר טעג בערך אַ מאה שטענדיגע אַבאָנענטען אין ראַדאָם.

איך פרעג אייך, אַלזאָ, ה׳ פערלע, וואָסער ווערט האָט אייער בעהויפּטונג: „עס איז נישטאָ קיין איין שטיקעל ביבליאָטעק, וואו מען זאָל קריגען אַ יודיש ביכעל״, אין די אויגען פון אַזעלכע ווי איך און פיל אַנדערע מיינסגלייכען, וועלכע קענען די פאַקטישע זאַכלאַגע.

אַנ׳ענטפער דעם שרייבער יהושע פערלע.

אַ פעליעטאָן קען אפשר ענטהאַלטען אַ געוויסע מאָס גוזמא און איבערטרייבונג, אָבער בשום אופן נישט קיין נישט-געשטויגענע און נישט געפלויגענע און איינפאַכע ליגענס, ווייל דאָס גרעניצט פשוט מיט בייזוויליגקייט און ציניזם

* * *

און אַז איך האָב אַ גרונט אַזוי וועגען אייך, ה׳ פערלע, צו טראַכטען, איז, ליידער, די שולד פון אייער זייט צוליב דער „פיינער״ האַנדלונג, וועגען וועלכער איך וועל אייך באַלד דערמאָנען.

אייגענטליך האָט מיך אָנגערעגט צו נעמען די פעדער אין דער האַנט אַריין נישט דאָס, וואָס איך וויל מיך אָננעמען די קריוודע, וועגען וועלכער איהר זאָגט אַגב אַרויס איינינע ריכטיגע קריטישע בעמערקונגען אונזער בשותפות׳דיגער געבורטס-שטאָדט, נאָר דער עיקר צוליב אַן ענין וואָס טראָגט שוין ווייט נישט קיין געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער.

שיינט מיר, אַז איהר, ה׳ פערלע, ווייסט גאַנץ גוט אויך, אַז אין דער גאַנצער וועלט, אפילו ביי די ווילדע פעלקער, איז אַ מנהג, אַז גאַסטפריינדליכקייט פאַרפליכטעט צו עפּעס, אויב נישט צו דאַנקבאַרקייט און געגענזייטיגקייט, איז לכל הפחות צו שוינען יענעמס כבוד און געפיהלען.

אָבער ווען איך זאָל דעם יעניגען, וואָס האָט מיך אַזוי גאַסטפריינדליך אויפגענומען (ווי איהר אַליין ברענגט עס צום אויסדרוק), אָבגיסען דערפאַר מיט אַ פּאַמעשעף (איך באַנוץ מיך מיט אייערע פאָלקסטימלעכע רעדענסאַרטען), טאָ פרעג איך מיך, מיט וואָס קען אַזאַ מין ס׳גאַל האַנדלונג אויסגעטייטשט ווערען? ווי אַזוי אַנדערש קען אַזאַ מין אַרט אַרויסטריט אייערער, ה׳ פערלע, אָנגערופען ווערען, אויב נישט ציניזם, טאַקטלאָזיגקייט, און קולטורלאָזיגקייט?...

און תוך כדי דבור שטעלט איהר אייך אַוועק אין דער ראָל פון אַ קולטור-פּרעדיגער און האַלט, אַז דאָס אַלץ, וואָס איהר האָט ביי אייער גאַסט-געבער געהערט און געזעהן איז נישט קיין קולטור, און איהר פיהלט זאָגאָר נישט די לעכערליכע סיטואַציע, אין וועלכער איהר האָט זיך אַליין אַוועקגעשטעלט. יענעמס קולטורעלקייט זענט איהר מבטל, נאָר אייער האַנדלונג איז יאָ אַ קולטורעלע. נישטאָ וואָס צו רעדען — אַ גרויסאַרטיגע איינשטעלונג פון אַ יודישען שרייבער.

* * *

איך וויל, אַז דער ראַדאָמער לעזער זאָל מיך גוט פאַרשטיין. דער ציל פון מיין שרייבען איז נישט צו נעמען פערלע׳ס גאַסטגעבער אין פאַרטיידיגונג. כ׳גלויב, אַז ער קען זיך אַליין „זיין שטעקעל בעשטעהן״. ס׳האַנדעלט זיך אין אָנווייזען ה׳ פערלע׳ן, אַז די ראַדאָמער יודען זענען גראָד שוין נישט קיין „כעלמער נאַראַנים״ און דערקענען זיך אויפ׳ן „גרויסען״ ווערט פון זיין „היכקינסטלערישען״ פעליעטאָן, געשריבען אין דער „פאָלקס צייטונג״ פון 27 אַפּריל ה. י. א. ט. „אַ גאַסט אויף אַ ווייל״.

ווען איך זאָל מסכים זיין מיט דער אָנגענומענער מיינונג, אַז ראַדאָם איז אַ דורכאויס עמי-הארצישע שטאָדט, וואָלט איך אין דעם פאַל דאָ מיט י. פערלע׳ן געקאָנט פּאַראַפראַזירען היינעס אַ שפּריכוואָרט:

„ווער עס וויל דעם דיכטער פאַרשטעהן
מוז אין דיכטערס היים-אָרט געהן״.

איך האַלט אָבער נישט די דאָזיגע מיינונג וועגען ראַדאָם אַלס כלל. ממילא קען שוין דאָ נישט אָנגעווענדעט ווערען דאָס דערמאָנטע שפּריכוואָרט.

אמת איז, אַז אין י. פערלעס ליטעראַרישע שאַפונגען פון די לעצטע יאָהרען געפינט זיך אַ בעדייטענדע מאָס טאַלאַנט און קינסטלערישער אינהאַלט. די לעצטע שאַפונגען זענען אַוועק אַ מהלך רב פון די שונד-ראָמאַנען, מיט וועלכע פערלע האָט לאַנגע יאָהרען דעם יודישען לעזער-עולם געשפּייזט.

אָבער נישט געקוקט אויף דעם פאַרהעלטניסמעסיג שוין גענוג לאַנגען צייט-אַבשניט, וואָס טיילט אָב פערלע׳ן פון יענער שאַפונג׳ס-פּאָזע זיינע, קען ער, ווייזט אויס, זיך נאָך אַלץ נישט אויסניכטערן פון שונד-ראָמאַנען-שרייבעריי-שטאַר פון יענער צייט און מוז פון צייט-צו-צייט אַ בריקע-טהון, זיך אויסלאָדען און בעווייזען אין אמת׳ן געשטאַלט פון אַ שונד-ראָמאַנען-שרייבער, וועלכער כיביקעט אויף אַ ציניש אופן הינטער די פּלייצעס פון פשוט׳ן לעזער, וועמענס איינציגע שולד איז, וואָס ער נעמט-בו דאָס „שרייבעכטס״ אַלס גוט-געלד.

נאָר מיט׳ן אויבענדערמאָנטען אומשטאַנד קען איך מיר אויסטייטשען די געשמאַקלאָזע אַרויסטריטען אין דער „גילדענער פּאַווע״ געגען זיינע אייגענע משפּחה-לייט און קרובים אין ראַדאָם, ווען אפילו ער ער האָט געהאַט מיט זיי פּערזענליכע חשבונות. און דאָס איז אויך די סבה — לויט מיין מיינונג — פון זיין טאַקט-לאָזען אַרויסטריט אין דער „פאָלקס-צייטונג״ אויפ׳ן פּערזענליכען אַדרעס פון זיין גאַסטגעבער און הויזגעזונד אין ראַדאָם, וועלכער האָט זיך לגבי איהם, פערלע׳ן, פאַרשולדיקט נאָר בלויז מיט דעם, וואָס ער האָט איהם אַלס בן-עיר, חדר-חבר (ווי פערלע אַליין דריקט זיך אויס), אָנגעזעהענער שריפטשטעלער און זאָגאַר שטיקל פאַרוואַנדטער, זעהר גאַסטפריינדליך און האַרציג אויפגענומען.

* * *

ערלויבט מיר ה׳ פערלע, צום שלום אייך נאָך אַ פּאָר ווערטער צוזאָגען. דאָס, וואָס איז ערלויבט געווען פערלע׳ן, דעם שונדראָמאַנען-שרייבער, טאָר זיך בשום אופן נישט ערלויבען פערלע, דער שרייבער פון קינסטלערישע ווערק, ווען אפילו שוין אָנערקענט פון „בונד״ מיט דער „פאָלקסצייטונג״ — אויב איהר ווילט, אַז מ׳זאָל אייך טראַקטירען אַלס ערנסטען שרייבער.

נאָבלעס אָבליוש, — איידעלקייט פאַרפליכטעט, ה׳ פערלע!...

מ. קראַיעווסקי.

פון דאך אַראָבגעפאַלן אַ שטיק אייזען

און צושפּאָלטען דעם קאָפּ ביי אַ 6-יעהריג קינד.

אין דערף פּאָטוואַראָוו געבען פשיטיק האָט אויפ׳ן דאַך פון פּאָליציי-הויז געאַרבייט אַ יודישער בלעכער מיט זיין געהילף, דעם 16-יעהריגען משה זינגהאָלץ פון פשיטיק. בעת דער אַרבייט איז אַראָבגעפאַלען פון דאַך אַ אייזערנע אַרבייטס-כּכשיר, וואָס האָט געטראָפען אין קאָפּ פון 6-יעהריגען מיירעלע רעגינא, דאָס טעכטערל פון פּאָליציי-קאָמענדאַנט, צעשפּאָלטענדיק איר דעם שאַרבען.

אדאַנק דער שנעלער מעדיצינישער הילף איז געלונגען די קליינע רעגינע אָבצוראַטעווען. זי איז אָבער צוליבן טראַגישען פאַל געוואָרען פּאַראַליזירט און געבליבען אַן אייביגע קאַליקע.

זינהאָלץ איז די טעג געמשפּט געוואָרען דורכ׳ן ראַדאָמער קרייז-געריכט אַלס דער, וואָס האָט גורם געווען דעם דאָזיגען טרויעריגען פאַל. דער בעשולדיקטער איז זיך נישט מודה צו קיין שולד און ערקלערט, אַז ווען דאָס אייזען איז אַראָבגעפאַלען האָט ער קיינעמען נישט בעמערקט.

נאָכן אויסהערען אַ ריי עדות האָט דאָס געריכט פאַרמשפּט זינהאָלצן פאַר אומפאָרזיכטיגקייט אויף אויסבעסערונגס-הויז. אָבלעגענדיג איהם די שטראָף אויף 3 יאָהר.

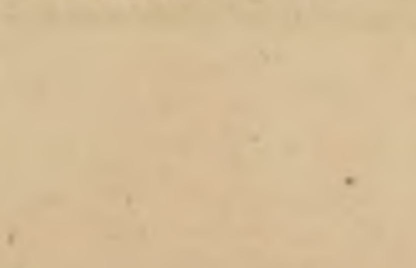

א גנב א צדיק

(א פאלקס-מעשה)

ויהי, אין עס איז געווען ווען דער בעל שם איז קראנק געווארען, האט ער געהייסען רופען צו זיך אלע זיינע תלמידים, כדי צו בענשען זיי פאר דעם שיידען זיך מיט דער וועלט. יעדען איינעם פון די תלמידים האט ער געגעבען זיין ברכה. ביי איינעם אבער פון זיינע בעסטע תלמידים, ר' אברהמל חריף, האט זיך דער בעל-שם טיעף פארטראכט. מיט גרויס פחד זענען אלע געשטאנען און געווארט אויף דער לעצטער ברכה, וואס דער רבי דארף געבען זיין בעליבטען חבר.

ענדליך האט זיך דער בעל-שם א הויב געטוהן און געזאגט:

— אברהמל, דו וועסט מוזען ווערען א גנב!

ר' אברהמל האט א שטארקען ציטער געטוהן. ער איז געפאלען דעם בעל-שם צו די פיס און אנגעהויבען וויינען אויס'ן קול און זיך בעטען.

— הייליגער רבין מיין טאטע, מיין זיידע, מיין עלטער-זיידע זענען אלע געווען רביים און רבנים; מיין חייב'ס יחוס'קייט ציהט זיך ביז'ן ארי הקדוש. כ'וועל דאך פאר בושה חלילה מוזען ווערען א מאבד את עצמו לדעת.

דער בעל-שם האט איהם געהייסען זיך אויפהויבען און דערביי געזאגט:

— אזוי איז דער גזר פון הימעל. איך זאג דיר אבער צו, אז לאנג וועסטו קיין גנב נישט זיין.

יאהרען זענען אוועק, דער בעל שם איז שוין לאנג געווען אויפ'ן עולם האמת און ר' אברהמל האט נאך גוט געדענקט אין די לעצטע ווערטער פון בעל שם און דעריבער געהאלטען אין איין בעטען דעם רבונו של עולם, אז ער זאל מבטל מאכען דעם ביטערען גזר-דין.

ווען ביי אברהמ'לען האט אנגעהויבען שלעכט צו גהען אין דעם קליינעם שטעטעל, האט ער גענומען ווייב און קינדער מיט אלע חפצים און זיך אריבערגעצויגען אין דער גרויסער שטאדט ווארשא, האבענדיג דערביי אין זינען דעם משנה מקום משנה מזל.

אין דער גרויסער שטאדט האט זיך טאקי א ביסל פארבעסערט. דער טאטע און די קינדער האבען געארבייט און פארדינט אויף פרנסה. און דאן, ווען ר' אברהמל האט זיך שוין געפיהלט כמעט איינגאנצן צופרידען און שוין געהאט פארגעסען דעם בעל שם'ס „ברכה", איז געשעהן: די קינדער, די פרנסה-געבער זענען קראנק געווארען. די דאקטוירים האבען אנגעהויבען ווערען אפטע איינגעהער אין ר' אברהמל'ס הויז און ביסלעכווייז האט אנגעהויבען פארשווינדען דאס ביסעל אנגעזאמעלטע געלד. כדי צו ראטעווען די קינדער האט מען גענומען פערקויפען שטיב-זאכען און אנדערע חפצים, ביז עס איז שוין נישט געווען על מזון סעודה אחת, אויף א טרוקען שטיקעל ברויט.

אין דעם דאזיגען אווענד, שפעט אין דער נאכט, איז ר' אברהמל, כמעט א צומישטער, ארויס אין גאס. אין גאס האט צוליעב דער שפעטער שעה געהערשט א טויט-שטילקייט. פון צייט צו צייט האבען זיך געהערט טריט פון יחידים, וואס האבען זיך געאיילט אהיים. ר' אברהמל איז פארטראכט, האט גארנישט בעמערקט, אז ער איז שוין געווען אבגעגאנגען א היבש ביסל פון זיין הויז. און ווען ער איז פלוצים שטעהן געבליבען, האט ער דערזעהן פאר זיך א גרויס הויז מיט אנ'אויפשריפט: באנק. א קאלטער שווייס האט בעדעקט זיין פנים, ער האט אנגעהויבען שטארק צו ציטערען. פערשיידענע געדאנקען זענען איהם געקומען אין קאפ אריין. א פחד און א מורא האבען איהם ארומגענומען; עס האט איהם אנגעהויבען צו שווינדלען פאר די אויגען. נאך א קליינער בערוהיגונג, האט ער זיך ארומגעקוקט וואו ער געפינט זיך; בעטראכט די באנק פון אלע זייטען און נישט ווילענדיג אנגעריהרט דאס שלאס פון דער פארערשטער טהיר. צו זיין גרויס פערוואונדערונג האט ער געזעהן, ווי די שלעסער פון דער באנק האבען זיך מיט אמאל אנ'עפענען געטהון... ווען ער איז אריין אינעווייניג, האט ער אנגעטראפען די קאסע מיט גאלד-און זילבער-געלד, געעפענט. ר' אברהמל איז געשטאנען ווי צומישט. ער האט גארנישט פערשטאנען, וואס דא קומט פאר. ער האט געפיהלט, אז אין איהם אינעווייניג, קומט פאר א געראנגעל. אבער צום סוף האט געזיגט דאס מענשליכע אין איהם — ער האט גענומען נאר איין רובל אויף איבערצולעבען דעם מארגענדיגען טאג. ווען ר' אברהמל איז א-ויס פון באנק, האט ער די שלעסער נישט געקאנט פערמאכען, און דעריבער געמוזט שטעהן א גאנצע נאכט נעבען דער באנק היטען, אז אנ'אנדערע זאל איהר נישט בע'גנב'ענען. און ווי נאר עס איז אנגעקומען דער ערשטער באנק-בעאמטער, איז ער אוועק.

אויף צומארגענס איז אין באנק געווארען א טאראראם. די בוכהאלטערס צוזאמען מיט די קאסירערס האבען א לאנגע צייט גערעכענט און קאנטראלירט און צום סוף האט זיך ארויסגעשטעלט, אז אין קאסע פעהלט נאר איין רובל.

זיבען טעג כסדר פלעגט ר' אברהמל יעדער האלבע-נאכט אין אנ'אנדערע באנק ארויסנעמען איין רובל אויף איבערצולעבען דעם מארגענדיגען טאג, היטען א גאנצע נאכט ביז עס איז אנגעקומען דער ערשטער בעאמטער און נאכהער אהיימגעהן שלאפען. אין די דאזיגע זיבען טעג איז יעדען פריהמארגען פארגעקומען א טומעל אין א צווייטער באנק. די איינגעטימער פון די באנק האבען איינינע שעה איבערגעלעבט גרויס שרעק, אבער שפעטער האט זיך ארויסגעוויזען, אז עס פעהלט נישט מעהר ווי איין רובל.

דאס גנב'ענען פון די איינציגע רובלעס יעדען טאג אין אנ'אנדער באנק, האט אנגעמאכט א רעש אין דער גרויסער שטאדט ווארשא. די צייטונגען האבען געשריבען לייט-ארטיקלען אונטער'ן נאמען: „דער גנב פון די איינציגע רובלעס". פאליציי און געהיים-אגענטען זענען געשטעלט געווארען אויף די פיס, כדי אויסצוגעפונען דעם דאזיגען מאדנעם גנב.

אויפ'ן אכטען טאג, אין דער האלבער נאכט, ווען ר' אברהמל האט זיך דערנעהנטערט צו דער „באנק נאראדאווי" אויף מארשאלקאווסקי גאס, האט ער בעמערקט נעבען זיך שטעהן א בעטלער. דער בעטלער האט איהם דערקלערט, אז אויך ער געהט גנב'ענען. ר' אברהמל האט מיט'ן אנריהר פון זיין האנד געעפענט די שלעסער און ביידע זענען אריין אינעווייניג. די קאסע איז געווען א גרויסער הויפען מיט גאלד און זילבער-געלד. דער בעטלער האט צושפרייט זיינע טארבעס, אפען. פאר זייערע אויגען האט א בלענד געטוהן ברי אריינצולייגען אין זיי וואס מעהר געלד. ר' אברהמ'לע איז געווארען אין כעס; ער האט זיך אויף איהם שטארק געבייזערט, הלמאי די געלד-תאוה האט זיך אין איהם אזוי צעפלאקערט. פארוואס ער וויל צו-ווייבען מיט אזא לייכטקייט פרעמד געלד? צווישען דעם בעטלער און ר' אברהמ'לען איז פארגעקומען אנ'ערנסטע קריגעריי. צום סוף האט ר' אברהמ'ל געזיגט — דער בעטלער האט גענומען נאר איין רובל, פונקט ווי ער. ביים ארויסגעהן פון באנק האט דער בעטלער געוואלט וואס שנעלער אוועק, אבער ר' אברהמל האט איהם איינגעהאלטען און געזאגט: עפענען די שלעסער קען איך, אבער נישט צומאכען. דער בעטלער האט געמוזט צוזאמען מיט ר' אברהמ'לען שטעהן א גאנצע נאכט און היטען די באנק, אז א צווייטער זאל איהר נישט בע'גנב'ענען, און ווי נאר עס איז אנגעקומען דער ערשטער בעאמטער זענען ביידע אהיימגעגאנגען שלאפען.

אויף צומארגענס האט זיך אין הויז פון ר' אברהמלען בעוויזען פאליציי. דאס בני הבית האבען גענומען ציטערן פון שרעק, ווייב און קינדער האבען אנגעהויבען וויינען אויפ'ן קול. ר' אברהמל איז זיך גאנץ קאלטבלוטיג ארויס פון שטוב בעגלייט פון צוויי פאליציאנטען. ביים פאליציי-אינספעקטאר האט זיך ר' אברהמל אהן מורא מודה געווען, אז ער איז דאס דער גנב פון די איינציגע רובלס. דער אינספעקטאר האט בעוואונדערט זיין שטארקען כאראקטער, ווי אזוי א מענש האט זיך געקענט בעהערשען פון דעם געלד-רייץ — אז פון מיליאנען האט ער מעהר נישט גענומען ווי איין רובל... שפעטער האט דער פאליציי-אינספעקטאר זיך מודה געווען, אז ער איז דאס געווען דער בעטלער פון ביינאכט און דערביי האט ער אבגעגעבען סמנים. ער האט אויך דערצעהלט ר' אברהמלן, אז ער איז א געשמד'טער יוד. ער האט דאס געטוהן צוליעב קאריערע, נאר לעצטענס, — דערצעהלט ער ווייטער — בעווייזט זיך צו איהם אפט דער בעל-שם און פאדערט פון איהם, אז ער זאל צוריק ווערען א יוד. ביידע האבען זיך פארשטאנען און זיך פריינדליך געזעגענט.

אין דער דאזיגער נאכט האט זיך צו ר' אברהמ'לען בעוויזען דער בעל שם און געזאגט:

— כדי צוריק צו ברענגען א יודישע נשמה, האסטו געמוזט ווערען א גנב!

י. ליפער

מיין היימיש שפיטאלעכל...

אדער: לאמיר בעזייטיגען דעם קאלענדאר!...

פון י. אבערזשאנעק

צו וואס? צו וואס רבותי. אויף וועלכע כפרות דארף מען דעם קאלענדאר? סיי ווי האבען מיר נאר צרות פון איהם. אונזער „שיין געשלעכט" האט פון איהם צרות, וואס יעדען טאג ברענגט ער זיי די בשורה, אז זיי זענען מיט א טאג עלטער געווארען — און דאס איז פאר אונזערע ווייבלעך און מיידלעך, נישט קיין וואוילע בשורה. ווארום כידוע ווערען זיי דאך מיט יעדען טאג יונגער און דער קאלענדאר פארביטערט זיי די יאהרען...

און מיר? אויף וועלכע כפרות דארפען מיר מענער דעם קאלענדאר? אמאליגע צייטען האט ער געברענגט א נוצען. מ'האט געדארפט וויסען, ווען ס'זענען פעליג די וועקסלען, ווען מ'דארף צאהלען, און ווען מ'דארף אונז צאהלען; איצט איז דאך דאס איינגאנצען אן איבעריגע זאך. ווער קוקט דען אויס'ן אויסשטעלונגס-טערמין ווער? האט מען געלד, צאהלט מען, ואם לאו, טאמער איז כסף בליכא, דרעהט מען איבער דעם טערמין, מ'נעמט ארויס די מגילה און מ'לייגט איין דעם שופר, ד. ה. מ'נעמט ארויס דעם פראטעסט און מ'גיט א פרישען וואקס, מיט א נייעם טערמין.

און וואס איז מיט'ן צווייטען טערמין? דאס אייגענע וואס מיט'ן ערשטען טערמין: איז דא פיש, עסט מען פיש — אין דא געלד, נעמט מען ארויס דעם פנר, טאמער נישט, איז אויך נישט קיין לאך אין הימעל. פאר'ן ערגסטען פאל, זאגט מען אזוי ווי די דייטשען זאגען: „איך צאהלע גארניכט, אונד דאס איסט צופיעל"...

אמאליגע צייטען האט מען אויפ'ן קאלענדאר פערנאטירט די טערמינען פון די ראטעס אבראטאווי, דאכאדראוויע און לאקאלאווע. היינט נעמט דער סעקוועסטראטאר אהן קאלענדאר. ער קומט ווען עס גלוסט זיך איהם. ער געהט פינקט אדורך, טרעט ער אן...

אמאליגע צייטען האט מען פון דעם קאלענדאר כאטש געהאט דעם איינעם קאזשישטש, וואס מ'האט געוואוסט ווי מ'האלט אין דער וועלט. ווען ס'איז ווינטער, ווען ס'איז זומער, ווען ס'איז הערבסט ווען ס'איז פריהלינג. ווען מ'דארף אנגרייטען א וועגעלע קויהלען און ווען מ'דארף זיך ריכטען אויף די ווייבערישע זומער-נאפאדען — דער קאלענדאר האט עס געזאגט גענוי און פינקטליך. היינט האט מען פון איהם, פון דעם קאלענדאר דאס אויך נישט.

אז ס'איז אלץ פונקט קאפויער ווי עס זאגט אונז דער קאלענדאר; ווען דער קאלענדאר זאגט אן, ווינטער, שיינט א תמוז-זון. אנשטאט אנטוהן דעם פעלץ געהט מען „דא פיגורי". שוויצט מען גאר און ווען מ'דארף געהן „דא פיגורי", מאכט זיך ווינטער, ווערט מען געשוואלען פון קעלט, קריגט מען ס'קדחת.

איך זאג עס טאקע א קענען דעם הייאהריגען וויאסענע ווינטער; אנפאנג מערץ. מיט 6 וואכען צוריק, הייסט עס, האט די זון א שמייכעל געטוהן און אז זי, די זון, שמייכעלט, שמייכלען מיר מיט. אזא כוח האט זי, די זון. טאמער גיט זי א שמייכעל. ווערט ווארים אויף דער נשמה. איהר שמייכעל צעגיסט זיך אין אלע אברים, אבער אממייסטען דערווארימט זי אונזערע ווייבלעך און מיידלעך. טאמער זעהען זיי דעם ערשטען שמייכעל פון דער זון, ווערען זיי צעשמאלצען פון נחת. לאזען זיי זיך ארויס אין דיקע זיידענע דורכזיכטיגע זעקעלעך, מיט גרויסע רחבית'דיגע דעקאלטען און אזוי ווי די זון איז בטבע א קאפריזנע, זי האט ליב אפצוטוהן שטיקלעך. גיט זי א שמייכעל און אנטלויפט.

אויך הייאהר, האט אונזער ליבע זון אונז אפגעטוהן אויף טערקיש. אנפאנג מערץ האט זי א שמייכעל געטוהן, האבען זיך אונזערע מענזשאטקעס און פאניענקעס א לאז-געטוהן; אין גאס אריין „פא ליעסניעמו", דינע זיידענע זעקעלעך מיט „סטשאלקעס", קורצע מענעקע קאסטיומלעך, דינע זיידענע אונטערוועש און קאדראטאווע דעקאלטלעך.

האב איך טאקע מיט מיינע טעכטערלעך געטענה'ט: קינדער — האב איך געזאגט — וואס איז דאס? איהר ווערט שוין צעשמאלצען? אויפ'ן קאלענדאר איז דאך ווינטער?

ווי'מ איך וואס? — האבען זיי געענטפערט — וואס מיר קאלענדאר און ווען מיר קאלענדאר!..

אז די טעכטער האבען געמאכט זומער האט מיין יודענע בעקומען דעם ערשטען „וויאסענע נאפאד". דאס וואס זי פלעגט יעדעס יאהר בעקומען ערשט אין מאי, האט זי הייאהר בעקומען אין מערץ. און אז מיין יודענע בעקומט דעם ערשטען „וויאסענע נאפאד", איז די העכסטע צייט, איך זאל טראגען מיין פעלץ אין לאמבארד אריין, האב איך טאקע אזוי געטוהן. אנשטאט צו טראגען דעם פעלץ, ווי אלע יאהר אין לאמבארד אריין אין מאי, האב איך איהם הייאהר אוועקגעטראגען אין מערץ, אז זומער איז זומער.

נו, האב איך געהאט א זומער. וועל איך איהם האבען צו געדענקען.

די זון האט מיר אפגעטוהן אויף טערקיש זי האט א שמייכעל געטוהן און פארשווינדען. ס'האט גענומען שניידען א ביטערע קעלט. אויס זומער און צוריק ווינטער. אבער מיינע טעכטערלעך געבען זיך נישט אזוי לייכט אונטער. טאמער זענען זיי אריינגעקראכען אין די זיידענע זעקעלעך. טאמער האבען זיי אנגעטוהן די קורצע מענעקע קאסטיומלעך מיט די קוואדראטאווע דעקאלטלעך. וועלען זיי נישט צוריק אריינקריכען אין די הויכע גומענע שטי-

וואס שרייבען גרויסע רבנים וועגען ווילנער חזן ראַנטאַל.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קאַנדי-דאַטור פון חזן ראַנטאַל אויפ'ן פּאָסטען פון ראַדאָמער חזנות, האָט אונז ה' ראַנ-טאַל פאָרגעשטעלט צוויי בריף פון די בעריהמטע ווילנער רבנים ר' חיים עוזר גראָדזענסקי, און הרב רובינשטיין.

די בריף פון אזעלכע בעריהמטע רבנישע אויטאָריטעטען, רעדען גענוג פאַר זיך אליין.

די אָריגינאַלען פערזעהן מיט חתימות און אויטענטישע אינטערשריפטען ווי אויך א בעשטעטיגונג פון דער ווילנער יודישער קהלה, קענען בעוויזען ווע-רען פאר יעדען, וואס וויל זיך מיט זייער אינהאַלט בעקענען.

בית הכנסת „ראַמײַלעס"
בווילנא
נאָוואָגראָדסקאַ 9|20

הננו בזה לאשר, שכמוכ"ז החזן מר משה ראנטאל התפלל בבהכ"נ"ס שלנו כמה פעמים והשביע את רצין המתפללים בקולו החזק והערב ובנעם תפילותיו הנהנתו. היא ישרה וכנה וראוי הוא לתפש משרה כבודה בקהלה חשובה, כי באמונה ובכשרון ימלא את חובתו

רב ביהכנ"ס ומנהל ישיבת „ראמיילעס" בווילנא
אברהם צבי גראָדזענסקי

גבאי דבהכנ"ס **בן-ציון בּרקוביץ**

בּעשטעטיגונג פון ווילנער רב הגאון ר' חיים עוזר גראָדזענסקי

הנני לאשר תעודת כבוד אחי הרה"ג ר' אברהם צבי שליט"א מנהל ישיבת „ראמיילעס" אדות הש"ץ ר' משה ראנטאל ש"י ועל הנהגתו

חיים עוזר גראָדזענסקי ווילנא

בּריעף פון ווילנער רב ר' יצחק רובינשטיין, סיים - דעפּוטאַט.

בּריעף פון סיים - דעפּוטאַט און ווילנער רב הגאון ר' יצחק רובינשטײַן.

ב"ה ווילנא ט"ו אייר תרצ"ז.

להרב הראשי למדינת בריטניה הגדולה ד"ר יוסף הרץ שליט"א.

הש"ץ המפורסם ר' משה רונטאל ידוע פה לאיש הגון וישר, והולך בדרך היהודית ושמש במשרת ש"ץ בבתי כנסיות שבעירנו ובערים אחדות. עכשו הוא חפץ להתקבל לש"ץ באחד בתי הכנסיות שבעירו לונדון הבירה. לפיכך הנני מתכבד להציג את מר רונטאל הנ"ל ולהגיד לאדם ישרו בפני כת"ר ולבקשו להסכים שיתקבל לש"ץ בעירו והנני חותם בכבוד רב וברכה מרובה.

יצחק רובינשטײַן

דער ענדעקישער שדים-טאַנץ איבער די חורבות פון יודישען פּשיטיק.

אין דעם מאָנטאָגדיגען „דז. נאַראָדאָווי" איז אָבגעדריקט א גרויסער רעפּאָרטאַזש וועגען דער איצטיגער לאַגע פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פּשיטיק. דער קאָרעספּאָנדענט גיט איבער מיט גרויס שמחה אזא געשפּרעך מיט א דאָרטיגען ענדעקישען טהוער פון פּשיטיק:

דער באָיקאָט נעגן יודישען האַנדעל האָט, חלילה, נישט אויפגעהערט. דאָס סוגאנדערשפּילען פּיקעטען ביי די יודי-שע קראָמען איז מעהר נישט נויטיג, ווייל אויך אָהן דעם ווערען די יודישע קרעמער און בעל-מלאכות באָיקאָטירט פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג.

די יודישע לאַגע ביי אונז איז זעהר א שווערע. די יודען פערדינען גאָר נישט און כמעט אלע לעבען נור פון קצבה.

— די נויט איז ביי זיי (ביי די יודען) זעהר גרויס. דאָס דערקענט מען גלייך ווען מען קומט אַרויס אין גאַס. אמאָל פלעגט מען אריינגרעכענען 10 פוחרען גרינוואַרג און היינט 3—4 און דאָס פער-קויפען די פויערים אויך נישט. איך אליין, אלס גערטנער, פלעג פערקויפען יודען פאר 30 — 40 זל. סחורה. היינט קויפען זיי פאר 5—6 זל. זיי באָיקאָטי-רען נישט, זיי מוזען צו מיר אָנקומען, ווייל איך האָב נישט קיין קאָנקורענטען.

פערשטעהט זיך, אז כ'האָב חשק זיך איבערצוחאַרען צום האַנדעל...

— הייסט עס, פרעגט דער קאָרעס-פּאָנדענט, — אז צוליב דער פּעראַרי-מערונג פון די יודען ווערט אונזער לאַ-גע ערגער.

— מיר, מיר פערקויפען אונזערע סחו-רות קיין ראַדאָם...

— צי וואַנדערן גויס די יודען פון פּשיטיק?

— יאָ. יאָ, ס'וואַנדערן איצט אויס פון פּשיטיק אנ'ערך 2 — 3 פאַמיליעס יעדע וואָך. קיין יונגע יודען, אין עלטער פון 20 — 30 יאָהר, איז כמעט נישט צו זעהן אין אונזער שטאָדט. א פּנים, אז זיי האָבען ערגעץ-וואו עמיגרירט...

און אָט דאָס אלץ דערצעהלט דער פּשיטיקער שמירער מיט אזוי פיעל שמאַלץ אויף די ליפּען, אז ס'כאַפּט אָן אַ'עקעל לייענדיג!

8 ליסטעס טרעטן אַרויס צום וואַהל-קאַמף.

אין דער וואהל-קאמיסיע זענען איינגע-פלאָסען 8 ליסטעס.

די ליסטע נומער 1 איז א „בשותפית'דיגע" פון שניידער-צעך אויף וויטאלדא 10 מיט'ן הלוך בעל-מלאכה. אויף די ערשטע ערטער פיגורירען דאָרט די ה"ה: שלמה פישמאן, משה באַרמייסטער, יאנקעל ווינ-גארט, צמח בוימאן, איטשעלע זילבערשטרום

ליסטע נומ. 2 טראָגט דעם נאמען פער-אייניגטע רעליגעזע יודען און אויף די ערשטע ערטער זענען אַרויסגעשטעלט די ה"ה: דוד מעדלאן, יונה זילבערבערג, יאנאס רובינשטיין, פייוועל האכבוים, משה הערשבערג.

ליסטע נומ. 3 געהערט צו די האַנד-וועדקער פון רגויינסקא. אויף דער ליסטע געהען די ערשטע, די ה"ה: ישראל פעלד-מאן, חיים ראטבלאט, יחיאל'קע גאלד-בערג, שמואל אלי' וויינשטאק, שלמה פרידמאן.

ליסטע נומ. 4 איז פון „בונד". אין דער ערשטער רייה פיגורירען דאָרט די ה"ה: וואלף פייגענבוים, שמואל בער שניידער-מאן, מענדיל פרידמאן, אברהם שטיינא-וויטש, אברהם גאלדבערג.

ליסטע נומ. 5 איז א פעראייניגטע ליס-טע פון די רעכטע און לינקע פועלי-ציון, וואס האבען ארויסגעשטעלט אלס ערשטע קאנדידאטען די ה"ה: ישראל גלאט, אדוו. טאוב, מאיר קאפלאן, אברהם פרידמאן, יצחק מענדיל האפמאן.

נומ. ליסטע 6 איז פון קצבים-פעראיין. די ערשטע ערטער פערנעמען די ה"ה: שמשון גוטמאן, יחיאל ישעי' רוטמאן, זיסקי זי-געלשטיין, לייביש דערש, אברהם ווייס-בארד.

ליסטע נומ. 7 איז א פעראייניגטע ליסטע פון שוהל און בית-מדרש. דאָרט געהען אויף די ערשטע ערטער די ה"ה: בנימין רייך, בנימין הערשענשטרויס, מרדכי מענדיל ניידיק, פענדעל קירשענ-צווייג, יהושע ניימאן.

ליסטע נומ. 8 איז א געמיינזאמע ליסטע פון ביידע ציוניסטישע אָרגאַני-זאציעס, פון זשעראָמסקי 25 און די אלגעמיינע ציוניסטען פון כראָבזשסקא 55 מיט די יודענשטאַט-פּאַרטיי און פון די רעוויזיאָניסטען. בראש פון דער ליס-טע געהען די ה"ה: ישראל דיאמענט, אהרן מצרין, יחיאל לעשטש, יחיאל ביאלסקי און מ.הם קאָדענטשיק.

צוויי נייע פּראָקוראָרען אין ראַדאָם. קרייז-געריכט

לעצטענס האָבען בעקומען נאָמינא-ציעס אויף פּאָד-פּראָקוראָרען ביים היגען קרייז-געריכט די צוויי געוועזענע אפּלי-קאַנטען: וויטאלד און מיריאן זשמורקיע-וויטש.

דער לעצטער איז שוין דעם פערגאַנגע-נעם שבת ארויסגעטרעטען אלס פּראָקוראָר און האָט בעשולדיגט דעם יונגען זינהאַלץ. אר.

פּשיטיקער „העלד" — א שאַנטאַזשיסט

אין ראַדאָמער קרייז-געריכט יועט דעם 21-טען ד. ח. פאָרקומען דער פּראָצעס פון טרויעריג בעריהמטען פּשיטיקער „העלד" קאַרטשאַק, וועלכער האָט בעת די פּשי-טיקער געשעהענישען אנגעפיהרט מיט דער אנטיסעמיטישער העצע אין שטאָדט. קאַר-טשאַק ווערט איצט בעשולדיגט אין... שאַנטאַזש. ער איז אויסגעקליבען געוואָ-רען אלס בורר אין א קאָנפליקט צווישען צוויי פּויערטעס און האָט געפאָדערט 500 זל. פאַר נישט מאַכען קיין געברויך פון שווינדעל אין וועלכען איינע פון די פּוי-ערטעס איז געווען בעשולדיגט.

וועגען דעם פאַל האָט זיך דערוואוסט די פּאָליציי, וועלכע האָט קאַרטשאַק'ן צו-געצויגען צו פערענטוואָרטליכקייט.

וועל. דאָס נעמליכע צו הערען פון מיין יורענע; טאָמער איז זי אַרויס אין גאָס פּאַ „ליעטניעמו", וועט זי נישט צוריק אַריינקריכען אין וואַלענעם סוועטער. פון מיר איז דאָך אָפּגערעדט. איך קען מיך דאָך נישט צוריק איבערבעטען מיט'ן פעלץ, ווייל... ער רוהט דאָך שוין אין פרירען — אין לאָמבאַרד...

נו, האָב איך איצט פּאַקע א שפּיטאָל ביי מיר אין שטוב. מיין יורענע האָט א „זלאָשליווע" גריפּע. אָנגעהויבען האָט עס זיך מיט א פּשוט'ען קאָטאַר און געענדיגט האָט זיך איהר א קאַקלוש... און ווער ווייסט, צי זי וועט חלילה נישט מאָזלען.

די טעכטער ליגען, יעדע אין אַנבאַ-זונדערען בעט, און מעסטען זיך די היץ. זיי ליגען און ברענען.... דער טערמאָמעטער גייט פון אָרעם צו אָרעם און ווער מיינט איהר איז דער מעסטער? — איך. איך גיי פון בעט צו בעט, איי-נע לייג איך צו אייז צום קאָפּ, דער צווייטער א לעפעל מעדיצין. דער דריטער אָביסעל לעמאָניאַדע. ביי יע-דען בעט הענגט א טאָבעלעטקע אויף וועלכער איך פאַרשרייב די טעמפּעראַ-טור, ביי וועלכע טאָכטער עס איז נע-פאַלען און ביי וועלכער עס שטייגט די היץ. מיין יורענע ווידער מוז איך טוי-שען די נאַסע האַנטוכער אויפ'ן קאָפּ.

א „מילאָשערנע שאָסטרע" בין איך געוואָרען אויף דער עלטער אין היות ווי מיינע פּאַציענטקעס רופען האָבען „פלעינע", בין איך געוואָרען א פלעגע-רין אויך. איך קאָך מאָנערע יאַבלעך, קרופּניקעס פון האָבער-פלאַקען, קיעסט ביטרינען, פּאָמעראַנצען און גרעפּס-פרוכט. יעדע ווייל עפּעס אנדערש. יעדע מוז מען געבען אין פּיסקעל אריין ווי א זויג-קינד.

א שפּיטאָל, איהר הערט, א שפּיטאָל האָב איך ביי מיר אין שטוב. איינע גיסט מוזיקאַליש — מיט דער אויבערע צע, די צווייטע הוסט ווי א קריי, די דריטע סאָפּעט און פּראַכט ווי א שטאָפּ-גאָנז, כ'מיין, ווי מאָזלען.

און דאָס מיינט איהר, איז שוין אלץ? ראָס איז נאָך אלץ גאָרנישט. די גרעסטע צרה איז מיט די דאָקטוירים. נישט אזוי ווי מיט די דאָקטוירים, ווי מיט די חולאים. יעדער ווילאָנ'אָנערען דאָקטאָר. די עלטסטע טאָכטער האָט א בעקאַנטען יונגען דאָקטאָר מיט שוואַרצע וואָנצ-לעך, ווייל זי דווקא, אז דער דאָקטאָר מיט די שוואַרצע וואָנצלעך זאָל זי „זבאַדען"... די יונגערע האָט ווידער א בלאָנדען מיט בלויע אויגען, כווז זי דווקא האָבען דעם בלאָנדען מיט בלויע אויגען, די יונגע האָט א „כלאָבאָטשעש" צו א דאָקטאָר א גינעקאָלאָג, ווייל זי דווקא, אז ער זאָל זי קורירען!....

כענה איך מיט איהר:

— רוזשקעלע קרוין, דו האָסט דאָך נאָר א גריפּע. וואָס וועט ער דיר העלפען?

ס'שאַט נישט טאַטעשי, ענטפערט זי, א קראַנק פערשטעהען זיי אלע. קיין שום ראָקטאָר, טאַטעשי, וועט מיר נישט אזוי העלפען ווי ער...

מיין יודענע ווידער האָט זיך איהר יעהרליכען דאָקטאָר, וואָס קען זי שוין „אָד ספּוס דאָ גליב", האָט זי נאָר צו איהם „זאָופאָניע".

נו, האָב איך פּאַקע יעדען טאָג פיער דאָקטוירים. איינער מיט די שוואַרצע וואָנסלעך, א צווייטער מיט בלויע אויגען, דער יונגער גינאַקאָלאָג און מיין ווייבס יאָהר-דאָקטאָר, וואָס קען זי „אָד ספּוס דאָ גלוב". יעדען דאָקטאָר גיב איך אָפּ „ספּראַוואָזדאַניע"; ווי אזוי זיין פּאַציענטקע האָט זיך געפיהלט, ווי הויך ס'איז געווען די טעמפּעראַטור, ווען עס פאַלט ביי איהר און ווען ס'הויבט זיך.

א שפּיטאָל, איהר הערט, א שפּיטאָל האָב איך ביי מיר אין שטוב: בעטלעך קראַנקע, פלעשלעך. דאָקטוירים אין ווייסע קיטלען. איך בין א „מילאָשערנע שאָסטרע", קאָך יאַבלעך און קרופּניקעס פון האָבער-פלאַקען און דאָס אלץ צוליב יואָס? אלץ צוליב די זיידענע „פּשעזראָטשיסטע" זעקלעך פון „מיענטנע קאָלאָר". אלץ צוליב די ווייבערישע מענטשע קאָסטיומלעך מיט די קוואַדראַ-טאָווע דעקאָלטעך, וואָס זענען געגאַ-נגען מקבל פּנים זיין די מערצאָווע זון און האָבען בעקומען דאָס מאַיאָווע קרחת..

תּיקון - טעות.

אין ארטיקעל „נאָבלעס אָבליזש" פון ה' קראַיעווסקי איז אין דער דריטער קאָלומנע, שורה 13, דער זאַץ צוליב א פערזעהן איבערגעהיפּערט געוואָרען. עס ברויך זיין אזוי: „איינענטליך האָט מיך אָנגעדרענגט צו נעמען די פעדער אין דער האַנד אָריין, נישט דאָס, וואָס איך וויל מיך אָננעמען די קריוודע פון אוני-ווער בשותפית'דיגער נעבווראָ - שטאָדט, וועגען וועלכער איהר זאָגט, אַגב, עפּעס איניגע ריכטיגע קריטישע בעמערקונגען, נאָר דער עיקר צוליב אָנ'ענין, וואָס טראָגט שוין היינט נישט קיין נעזעל-שאַפטליכען כאַראַקטער". רעד.

וועלכע סובסידיעס זענען געשטרי־כען געווארען אין בודזשעט.

מיר האבען שוין מיטגעטיילט, אז דער קהלה-בודזשעט פון היינטיגען יאהר איז דורך דער וואיעוואדסטווא בעשטעטיגט געווארען און, אז א רייהע סובסידיעס, וואס די גמינע האט אריינגעשטעלט פאר פערשידענע ארטיגע אינסטיטוציעס, זענען געשטראכען געווארען.

ווען דער בודזשעט איז צוריקגעקומען אין גמינע, האבען מיר זיך דערוויסט, אז די סובסידיע פון דער יודישער גימנאזיע „פשיאטשול וויעדזי" איז בעשטאנען פון 2000 זל. און גענצליך געשטראכען געווארען, עזרה 2000 זל. — געשטראכען; „לינת - הצדק" 1200 — געשטראכען; קימפעטארען-פעראיין 500 זל. — געשטראכען; חינוך ילדים 500 זל. — געשטראכען; „טאז", 1000 זל. בעשטעטיגט נאר 300 זל.; ישיבה 200 און בית-יעקב 500 — ביידע געשטראכען; דאגעגען איז צוגעקומען א נייע פאזיציע אין היינטיגען בודזשעט פון שוחט אלעזר בערמאן, טאר ווען ס'איז פרעלימינירט און אויך דורך דער וואיעוואדסטווא בעשטעטיגט געווארען 2000 זל. א יאהר און פאר דער אלמנה פון כאמאלינער שוחט טויזענד זל. א יאהר.

די קרן-היסוד-אקציע אין ראדאם.

ווי תמיד איז אויך דאס יאהר אנגעקינדיגט געווארען אנ'אקאדעמיע, אלס התחלה, צו דער קרן-היסוד-אקציע אין ראדאם.

צו דער אקאדעמיע זענען געקומען ד"ר מ. קליינבוים און דער. נ. גערבאווסקי, וועלכע האבען געזאלט ארויסטרעטען מיט רעפעראטען. צו דער בעסימטער שעה 2 אזייגער שבת נאכטימאג איז געקומען א גרויסער עולם צום טעאטער „ראזמאימאשטשי" וועלכען עס האט געטראפען פערלאסטן, דערוויסענדיג זיך אז די אקאדעמיע איז אבגערופען געווארען מחמת די מאכט האט נישט ערלויבט. דער פערבאט איז געקומען נישט דערפאר, ווייל קרן-היסוד איז טריפה אדער אונלעגאל, נאר צוליב א זמן-גרמא. ס'איז געווען שבת פאר'ן ערשטען מאי און דאס איז געווען די סיבה פון דער נישט צושטאנד - געקומענער. אקאדעמיע. מ'האט געהערט, אז אויך א צווייטען מיטינג, פון די ענדעקעס האט די מאכט נישט ערלויבט. דעם זעלבען שבת האבען די ענדעקעס געזאלט איינארדנען א פערזאמלונג אונטערן פרייען הימעל געגען 1 טען מאי. די אדמיניסטראטיווע מאכט האט אלזא ביידע עפענטליכע פערזאמלונגען, אין איינעגעם טאג, פערווערט. אזוי ארום האבען די ענדעקעס און די נארא-ליים נישט געהאט קיין קנאה אויף די ציוניסטען, וואס זייער אקאדעמיע — חנם זי האט נישט געהאט בדעה צו רייצען, אדער צו העצען געגען עמיצען — איז זי נישט געווארען פאוואריזירט און איז אויך נישט ערלויבט געווארען.

במקום אקאדעמיע איז ארגאנזירט געווארען א באנקעט אויף וועלכען ס'איז געווען פערבעטען א גרעסערער עולם. דער באנקעט איז איינגעארדענט געווארען אין לאקאל פון די אלגעמיינע ציוניסטען (וועלט פערבאנד) אויף טראוגוטא.

פארן באנקעט איז פארגעקומען אין דער וואהנונג פון ה' משה ראטענבערג א לענגערע בעראטונג פון ציוניסטישען קאמיטעט (זשעראמסקי 25) מיטן גאסט ד"ר קליינבוים. עס זענען ארומגערעדט געווארען ציוניסטישע פראגען און אויך די שטעלונג פון די ראדאמער ציוניסטען צו די פארשטעהענדע קהלה-וואהלען.

דעם באנקעט האט געעפענט דער פארזיצער פון ראדאמער קרן-היסוד, ה' מרדכי לייב פישמאן. דערנאך האט גענומען א ווארט רעד. נפתלי גערבאווסקי און פון דעם ווארט איז ארויסגעוואקסען א שענע און אינטערסאנטע רעדע, פערפלאכטען מיט וויץ און הומאר. ה' גערבאווסקי דערצעהלט ציי. אנד. א מעשה'לע מיט'ן ערשטען גרונד-לייגער פון דער ראטשילד-דינאסטיע, מאיר אנשעל. צו זועמען ס'איז אמאהל געקומען א יוד, א שתדלן, נאך א גרעסערע נדבה אויף א וויכטיגען צוועק. אין געשפרעך איז געקומען צו רייד וואס עס בעדייט דאס ווארט גמרא און דער שתדלן, א יוד א בן תורה און א שארפזיניגער דערצי', האט גמרא אויסגעטייטש אין דריי נוסחאות: גוט מארגען ר' אנשעל; גיעט מעות ר' אנשל; גיעט מעהרער ר' אנשל. פונקט אין די דריי וואריאציעס האט א' גערבאווסקי זיך געווענדעט צום גרויסען פערזאמעלטען עולם: גיט מארגען ראדאמער יודען; גיעט געלד ראדאמער יודען; גיעט מעהרער ראדאמער יודען. דאס איז דערפאר, ווייל ראדאם האט נישט גענעבען היי-יאהר אויף מעעל-תבצרון און פאר מזרח ציוני. ראדאם, האלט ער, דארף זיך נישט איינברענגען און ממלא זיין ביים קרן-היסוד, וועלכער האט היינט צו טאג גרויסע אויפגאבען צו ערפילען.

נאך איהם האט גערעדט ד"ר קליינבוים קנאפע צוויי שעה. דאס איז געווען א פאליטישער רעפעראט פון יודען אין די גלות לענדער און די פערספעקטיווען פון דער יודישער מלוכה אין ארץ-ישראל. דער רעפעראט האט זיך אויסגעצייכענט מיט אינהאלט און פארם, מיט בקיאות און זאפטיגע יודישע שפראך.

פאר זיין איגהאלטסרייכן און שעהן-געבויטען רעפעראט איז ד"ר קליינבוים בעדאנקט געווארען מיט רוישיגע אפלאדיסמענטען.

די געמיטליכע מסיבה האט געדויערט ביז 3 אזייגער ביינאכט און זיך פערענדיקט מיט'ן אוועקשטעלן דעם טעכנישען אפאראט, וואס זאל זיך אקטיוו פערנעמען מיטן רעאליזירען די קרן-היסוד-אקציע אין ראדאם.

צומארגענס זונטאג האט זיך אנגעהויבען די געלד-זאמלונג מיטן בעזוך פון ד"ר קליינבוים ביי א רייהע תורמים.

ראדאמער ספארט.

„סקרא" (ווארשא) — רעפרעזענטאנץ פון ד יארבייטער קלובען 1:2 (1:1)

דעם 1 טען מאי איז דער שטאדט סטאדיאן בעזייט געווארען מיט א מעטש צווישען דער ווארשאווער ארבייטס-מאנשאפט „סקרא" מיט די ראדאמער ארבייטער רעפרעזענטאנץ קלובען „יוטשניא", „הפועל", „גוויאזדא" און „גאפשוד". אין דער רעפרעזענטאנץ זענען געווען 6 יודען.

דער מעטש האט זיך פערענדיגט מיט'ן רעזולטאט 2:1 פאר סקרא. ביז דער פויזע 1:1. ריכטער ה' בוקאווסקי.

אר

אויספיהרליכע רשימה פון די מנדבים אויף מעות חטין.

צו 100 זל. יעדער האבען געגעבען פאלגענדע ה"ה

יאנאס קירשענבוים, יאנאס רובינשטיין, אברהם ראטענבערג, ה. זיידענשניר — צוזאמען 400 זל.

צו 50 זל. יעדער האבען געגעבען די ה"ה:

באגאלד, ביכמאן, צימערמאן, ש. כמעלאוש, ברידער צוקערמאן, י. גאלדבערג, ר. גליקשטיין, מ. האריוויס, סס. קוראווער — צוזאמען 450 "

צו 30 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

נ. און ש. גאסליעב — צוזאמען 30 זל.

צו 25 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

פיאטר בעקערמאן, באנק פאָ שיכשקאווי, הערש גליקלער, ד"ר הענדלער, מארקוס, א. מאנדעלבאום, פ. לאנדאו, ישראל ראזענבערג, משה ראדאמסקי, (ניו-יארק) י. סענאטאר. ל. זיידענוועבער — צוזאמען 275 זל.

צו 20 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

י. גרין, גאלדבערג-ליכטענשטיין, האכבערג—לאסטמאן, פענטליק בנימין רייך, דור קארמאן. — צוזאמען 120 זל.

צו 15 זל: האבען געגעבען די ה"ה:

ל. בלאכמאן, ד"ר פאססמאן, אהרן גאלדבערג, גוטמאן—טייטעלבוים, מ.דען, ד"ר לעווי, ד"ר ל. לעווין, מ. ראטענבערג, אברהם טענענבוים, ח. וואקסמאן, י. וואלטיש (ווארשא) — צוזאמען 165 זל.

צו 10 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

ז. בארענשטיין, ש. ערליך, ה. פעלדמאן, י. פיינגאלד, י. פרידענטאל, מ. פישמאן, ל. פרידמאן ד"ר ל. פינקעלשטיין, א. פרידמאן, ש. גוטמאן, ח. גאלדפארב, ה. גלאזמאן, ברידער גאלדפארב. י. ס. הענדעל, מ. קליינמאן, מ. קלעפטיש. מ. קארמאן, מעלעכיארספדערמאן, ב. ל. אפאטאוויסקי, ב. שווארצפוטער, ר"ר מ. שלאפערמאן, שפאלטען, א. וויספוס, ס. וועדבער, ד. אורבינדער, מ. זיידענוועבער — צוזאמען 260 זל.

צו 7 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

ש. קאפלאן — צוזאמען 7 זל.

צו 5 זל האבען געגעבען די ה"ה:

מרדכי אדלער, א. אברמאוויטש, ז. בערגמאן, י. ציטערסקי, מ. פרידמאן, ח. פעדערמאן, ל. פרידמאן, מ. צימבאליסטא, ז. גאלדבערג, ס. גורפינקעל, ד"ר י. גאלדבלום, י. חערשענשטרויס, א. קאמינער, מ. קליין, י. קאמפעל, שלמה קורץ, ה. לאנדאו, ש. ליפצע, לעדערהענדלער, ר. מאנדעלבוים, ש. ניימאן, מ. אפאטאווסקי, פינקערט (חבר של אמת ווארשא), פראזוקס, ד. רוזמאן, ש. ראזענבלום, י. רובינשטיין, פ. ראקאכש, ראטשימארע, ד. רובינשטיין, א. ראטבלאט. א שטרויסמאן, י. טענענבוים, י. ס. וויינבערג, מ. ווינטרויב, ד. וואלמאן, ר. וואוק, ח. ה. זילבערבערג, וו. זיידענוועבער. — צוזאמען 195 זל.

צו 4 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

ה. ל. הימעלפארב, מ. ב. דכטמאן, ח. ש. רוטמאן — צוזאמען 12 זל.

צו 3 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

בילאנדער, בערקאוויטש. מ. א. בירענבוים. פרידמאן, י. גאלדבראך, א. גראסטעלד, געליגטער, ב, הערשטענשטרויס, ש. הענדעל, מ. האכמאן, יעשורין, ש. קארמאן. ס. קרול, ר. מאלצמאן, מ. מענדעלסאהן, ב. מילשטיין, א. נארענבערסקי. ס. פעפער, פ. ראיאל, ה. מ. ראזענבלאט, ש. ראזענבערג, ווייכמאן, א. פינקעלשטיין — צוזאמען 69 זל.

צו 2 זל. האבען געגעבען די ה"ה:

ח. י. אפעלבוים, מ. בוים, י. בירענבוים, י. בערקמאן, ב. צוקער. מ. צוקער. ש. צוקער ע. צוקער ח. דאנציגער, עלפאנד, מ. פינקעלשטיין, י. פרישמאן, ח. פרישמאן, י. פליישמאן י. פרידמאן, גאלדוואסער, ל. גאלדמאן, ב. גארפינקעל, מ. גראספעלד, מ. גוטמאן, צ. גיטער, פ. גרינבלאט, ש. גוטמאן, מ. האפמארשיק, האנדעלסמאן ש. הימעלפארב, ח. קאץ, קלעמפנער, ה. קראנץ, י. קארמאן, קירשענבלאט, מילער, א. גארדווינער, כ. ניידיק, ל. נארענבערסקי, מ. פינעס, פ. ראזענבוים, ריכטמאן, ח. ראזענצווייג, ב. ראפעלד, י. רובינשטיין, מ. ראזענבערג, י. ראזענצווייג, טייטעלבוים, מ. ווייגבערג, ד. ווינבערג, וואראפאל, י. ווייצהענדלער, ח. ווייגענשפערג, וויכטעל, י. ווייצמאן, י. מ. ווארשאוי, ל. אורבאך, א. זילבערפערג, י. זיידענבערג, ש. זילבערבערג, י. זילבערבערג, ס. הירשמאן. — צוזאמען 116 זל.

צו 1 זלאט האבען געגעבען די ה"ה:

בארענשטיין, ש. ביאלסקי, ד. בלאסמאן, י. בערקאוויטש, מ. באטיסט, ד. ביטטראוויטש, א. ביסטראוויטש, ל. פינקעלשטיין, י. פליגעלמאן, ס. פישמאן, ל. ווימער. א גלאנצשפינעל, י. גרינבוים, פ. גרינבוים, י. גוטמאן, נ. גאלדפארב, ש. האקמאן, ז. קראיעוווטסקי, נ. קראיעווסקי, ש. קירשענבוים. ש. לערנער, ב. מאזאוויעצקי, ס. מילמאן, ש. ניימאן, י. אסוב, פאטאשניק, מ. ראזענצווייג, מ. ראזענקראנץ, ח. שאך, מ. שטיינבערג, סטאשעווסקי, נ. שרעק. נ. אורבאך. מ. ווינדער, נ. ווישניא, וויסבארד, י. ווידמאן, מ. זילבערבערג, נ. זילבערבערג, י. זילבערשטיין, א. זילבערשלאק, ד. זעלצער, א. זילבער, זילבערשטיין. — צוזאמען 44 זל.

ס"ה: 2143 זל.

אוניט. אפטער, פאר יוצר פאלאנד לאנדאן — 262 זל.

ס"ה: 2405 זל.

חזן פישעלע פישביין פון ראוונע בעצויבערט ראדאם.

נאך לאנג ווארטען איז ענדליך געלונגען צום צווייטען מאהל איינצולאדען דעם חזן פישעלע פישביין נאך ראדאם אויף א גענעראל-פראבע.

די ידיעה וועגען דעם האט זיך בליץ שנעל פארשפרייט אין אונזער שטאדט. די יודישע בעפעלקערונג איז פשוט עלעקטרעזירט געווארען און יעדער בעזונדער האט ערווארט דעם שבת מיט גרויס אונגעדולד.

דער קבלת-פנים מיט די בעגייסטער-טע ברוך-הבא-אויסרופען פון ריזיגען עולם ביים אנקומען פון חזן פישביין האבען בעוויזען וואספארא חשוב'ער גאסט ער איז אין אונזער שטאדט.

פרייטאג 5 אזייגער נ. מ. איז די גרויסע שטארקע שוהל שוין געווען איבערפולט. אזא עולם קיין ע"ה האט נאך די ראדאמער שוהל קיינמאהל נישט געזען. אפילו אין די ימים נוראים, אזוי ווייט, אז דעם חזן פישביין איז שווער געווען אריינצוקומען צוליב'ן גרויסען געדראנג.

אבער מיט'ן מאמענט, וואס דער חזן האט זיך געלאזט הערען, איז דער עולם געווארען שטיל און אלע בליקען זענען געווען געווענדעט צו איין איינציגען פונקט — צום עמוד.

די היץ פון ענגשאפט האט געשלאגען אין די פנימער. די ווענד זענען געווארען פייכט. דריי מענשען האבען גע-חלשט. און מ'האט זיי געמוזט ארויס-טראגען אין דרויסען. יעדאך איז דער קבלת שבת אדורך אין אנ'ערנסטער און געהויבענער שטימונג.

דער חזן פישביין האט אונז מחיה געווען מיט זיינע הארציגע תפילות, אזא זיס דאווענען האבען מיר שוין לאנג נישט געהערט. ער האט אלעמען צו-בעראשט, זיין שיינע שטימע. וועלכע ער בעהערשט פולקאם, זיין בעהאווענט-קייט אין נוסח און זיין התלהבות, ווי אויך זיין זאגען האט ממש סיטגעריסען מיט זיך די מתפללים. זיין רעציטאציע ביי ספירת צעהלען איז געווען, ווי איין אויס'טענה'ען זיך מיטן רבש"ל. מיט איין ווארט, זיין דאווענען צייכענט זיך אויס מיט מתיקות און יורישען חן ווארום וויפיל צויבער, פאעזיע און אי-בערמעסיגע קאלאראטור עס ליגט אין

דער אלטער חזנישער נגינה, האט אונז איבערצייגט חזן פישביין. ער בעזיצט א לירישען טענאר מיט א געשמאקען טאן, וואס קלינגט שעהן אין אלע רע-גיסטרען, מיט א שעהנע דיקציע. זיין שעהנע שטימע און דאס געשמאקע זא-גען, דרינגען טיף אריין אין דער יודי-שער אנגעווערטאגטער נשמה. אויסער אויסנעצייכענטען קלינגענדיגען טענאר בעזיצט ער א גלענצענדע סיכעל-לאגע ער איז א פרעכטיגער זאגער און פאר-שטייט גוט פירוש המלות, וואס ווייזט, אז ער איז א חזן מיט קולטור.

ער דערמאהנט אונז אין די גרויסע עמוד-קינסטלערס, ווי קיווערסין, יאסעלע ראזענבלאט, סיראטא וכדומה. דעריבער האט ער פשוט איבערגערוועדט די היגע מעלאמאנען.

די ראדאמער שוהל מתפללים האבען חזן פישביינ'ס תפילות ממש געשלינגען אין איין אטעם.

פרייטאג צו נאכט האט זיך דאס דאווענען געענדיגט האלב צעהן אזייגער. שבת פריה 6 א זייגער איז די שוהל געווארען בעלאגערט. און נאר א דאנק די אנגענומענע פארזיכטס מיטלען איז אויסגעמיטען געווארען דער געדראנג, ווייל מתפללים אהן מליתים האט מען בכלל נישט אריינגעלאזט.

אויך שבת פריה האט חזן פישעלע פערשאפט דעם עולם גייסטיגען גענוס. דער קליינער אב הרחמים, ר"ח בענשן די קדושות האבען די מתפללים ארייני-געבראכט אין גרעסטען עקסטאז, זיין יעדער טון איז אונז גלויבט, דאס נאר אזא בעגאבטער עמוד-קינסטלער, ווי ס'איז

דער חזן פישביין איז ראוי צו זיין אונ-זער חזן.

ראדאמער יודען פול מיט התפעלות פארן חזן פישביין האט נאכן דאווענען נישט געוואלט פארלאזען די שוהל און געמאכט אנ'אימפאזאנטע מאניפעסטאציע אויסדריקענדיג זייער יישר כח און אנערקענונג פארן עונג שבת. אויך די פרויען האבען געדאנקט דעם חזן, ווינ-שענדיג איהם מזל-טוב.

דאס דאווענען שבת מברכים איז אדורך אין געהויבענער שטימונג, א דאנק די מוסטערהאפטע ארדנונג פון שוהל-קאמי-טעט און די ווירדיגע האלטונג פון די חשוב'ע מתפללים.

ואחרון אחרון חביב.

אייך ר' פישעלע פישביין זענען מיר נישט אימשטאנד אויסצודריקען נאר מיט ווערטער. א דאנק פאר אייער פערשאפען אונז דעם גרויסען עונג שבת. מיר קענען אייך אנרופען „רוצח", ווייל איהר שטעלט אין שאטען אלע פריהערדיגע קאנדידאטען. איהר האט אונז אריינגעהויכט א נייע נשמה יתירה. איהר האט אונז דערמאנ-רימט אונזער קאלטע שוהל, וואס שטעהט שוין 20 יאהר געפרוירען, און מיט אייער דאווענען שבת מברכים, האט איהר געעפענט א גאלדען בלאט אין די גע-שיכטע פון ראדאמער חזנות. איהר זענט ביי אונז דער איינציגער קאנדידאט אלס חזן. מיר דריקען אייך אויס א יישר כח און ווינשען אייך הצלחה אויף אייער גסבים.

אברהם זאממער

א בריעף פון ראוונער רב

הננו בזה להגיד לאדם ישרו קבל עם, המוכ"ז הר' ירוחם פישל נ"י פישביין מכהן פאר אצלנו בתור ש"ץ בביהכ"נ החשוב „דר' לייביש" בפה ראוונע ומשמח א' ואנשים בתפלתו כי קולו ערב ויודע נגן עם מקהלה או בעצמו, והעיקר רוח המקום והבריות נוחה הימנה כי הולך בדרך הישר והילוכו עם הבריות בנחת וכל מן דין סמוכו לנא כי ראוי הוא לעבור לפני התיבה ולהוציא את הרבים.

משה אליעזר רוטנברג רב בראוונע

• • •

פישעלע פישביין איזגעבוירן אין טארנאפאל ביי ארטאדאקסישע עלטערען, ביי וועלכע ער האט בעקומען א שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג, געלערענט אין ישיבות און ביי פריוואטע לעהרער.

שוין אין די יונגע יאהרען האט זיך ביי פישעל'ען אנגעהויבען אנטוויקלען א קלינ-גענדיג שטימעלע און געווארען איינער פון די בעסטע סאלא-משוררים ביי א גאנצע רייה בערימטע חזנים. קוויטנער, פינקוסע-וויטש. ברוך קינסטלער א. ד. ג. ש

Z intencji zaręczyn koleżanki naszej
p. Jadzi Sztajman
z p. Samuelem Piotrowskim
dużo szczęścia życzą
Koleżanki i współpracowniczki

Dużo szczęścia życzę koleżance mej
p. Jadzi Sztajman
z intencji zaręczyn
z p. Samuelem Piotrowskim
Jakób Zajd

ברכות מרחוק לאחותנו, גיסנו ודודנו היקרים
ציפה לע ויצחק קירשנבוים בתל-אביב
לנשואי בתם צלה יעקב זילבערשטין
שולחים
קעלץ שמיאל ורחל לבירכיבסקי ומשפחתם

ברכות מרחוק לידידנו
מר יצחק קירשענבוים ומשפחתו (תל אביב)
לנשואי בתם
צלה את בחירת לבה יעקב זילבערשטיין
קלונימוס קלוסקא, ורעיתו

Z intencji zaręczyn mojej kuzynki
p. Broni Gotfryd z p. Josefem Borensztajnem (Łódź)
wiele szczęścia życzy
Mania Grosfeld

פיל גליק און פרייד ווינשען מיר אונזער ג' פריינד ה'
יוסף זאיאנטשקאווסקי מיט פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער ל. טאכטער
מאניע מיט ה' מגר. לובעלסקי (קאסטרין)
קעלץ יצחק קארמאן און פאמיליע

קעלצער כראניק.

אינטערעסאנטער רעפעראט פון אסתר לעווארטאווסקא

(נחושתא) אין „חיזא".

קיין קעלץ איז געקומען אויף א בע-זוך צו איהרע עלטערען פרוי אסתר לעווארטאווסקא — נחושתאי פון חיפה. דורך א רייה יאהרען איז אסתר לע-ווארטאווסקא געווען אויס'ן קעלצער באדען ציוניסטיש אקטיוו און אנטייל-גענומען אין פערשידענע נאציאנאלע ארבייטען.

מיט 3 יאהר צוריק איז זי עולה גע-ווען קיין ארץ ישראל, שטודירט אין דער ירושלים'ער אוניווערזיטעט און דערנאך זיך בעזעצט אין חיפה. זי איז די פרוי פון רפאל נחשתאי (קיפערבערג), אנ'א-מאליגער אקטיווער ציוניסטישער יוגענד-עסקן אין קעלץ.

היינטיגע וואך האט אסתר לעווער-טאווסקא, אויף דער איינלאדונג פון „חיזא" געהאלטען א אינטערעסאנטען רעפעראט א. ד. ט. „ליכט און שאטען אינ'ם לעבען פון ארץ-ישראל". די רעפע-רענטין האט געשילדערט דאס איצ-טיגע לעבען אין ישוב און די ראל פון דער יודישער פרוי. דער רעפעראט איז אויסגעהערט געווארען מיט'ן גרעסטען אינטערעס און די רעפערענטין איז איינגעלאדען געווארען אויף א צווייטער פארלעזונג.

Zakład rowerowy
D. Barwiner
Kielce, ul Planty 13
przyjmuje
do srebrzenia
— wszystkich —
zastaw stołowych,
do niklowania

טעאטער - נאטיצען

היינטיגען פרייטאג דעם 6-טען ה. מ. קומט פאר אין זאל פון טעאטער „פאלסקי" דער איינציגער אויפטריט פון די בע-רימטע ביהנע-קינסטלער ר. שושנה און מאריס לאמפע. ס'ווערט געשפילט ווערן די פיעסע „א קארט וואס געווינט".

זונטאג דעם 8 טען ה. מ. קומט פאר אנ'אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג, פון די מיטגלידער, פון די דערמאנטער ליק-ווידירטער פאלקס - באנק.

דאס לעבען אין קעלץ.

1 דערהרג'עטער און 3 פערוואונדעטע אין קעלץ

בשעת די הינע דעמאנסטראציעס פון 1-טען מאי איז געקומען צו א בלוטיגען אינצידענט.

געשעהן איז עס אין מאמענט ווען דער צוג פון „פ. פ. ס."ישען" צוג איז פערביינגעגאנגען פאר'ן ענדעקישען לאקאל, האט מען פון אינוועניג געגוננגען חוזק-לידער געגען די „פ. פ. ס." אין א געוויסען מאמענט האט מען אויך געווארפען שטיינער אין צוג. „פ. פ ס'אווצעס" זענען ארײן אין ענדעקישען לאקאל און אלר האבען זיך דערהערט שרעקליכע שאסען. דער רעוואלווער איז געווען, אז דער 23 יעהריגער „פ. פ. ס'אתעך" קאשימיעוש סאמטשיק איז געפאלען א טויטער אויפ'ן ארט און 3 פערזאהן זענען פערוואונדעט געווארען.

אויפ'ן ארט איז תיכף אנגעקומען דער וויצע-וואיעוואדע ה' ליטאמסקי און אנדערע פערשטעהער פון דער מאכט און עס איז דורכגעפיהרט געווארען א רעויזיע אין לאקאל.

• • •

די יודען האבען אין אלגעמיינעם צוג נישט גענומען קיין אנטייל, נאר אין דער מארק האלע איז אויף 9 אזייגער געווען א מאי-מיטינג פון דער „לינקע" אונטער'ן פרייען הימעל. נאך די רעדעס איז זיך דער עולם רוהיג פונאנדערגעגאנגען. אויך דער „בונד" האט געפייערט דעם יו"ט, און די רוה איז דא אויך נישט געשטערט געווארען.

אין שטאדט האבען אונטערגעטווארטליכע פערזאהנען פערשפרייט א קלאנג דאס א „קיבוץ"-מיטגליד איז פון די שאסען געפאלען טויט, אבער די אלע קלאנגען האבען זיך ארויסגעוויזען אלס אויסגעטראכטע פון די פונגער. פון דער קיבוץ לייטונג האט מען אונז געבעטען צו פאריפענטליכען, דאס פון קבוץ האט קיינער נישט געליטען פון צוזאמענשטויס.

פערזענליכעס.

אין תל-אביב איז היינטיגע וואך פארגעקומען די חתונה פון פר"ל צעלא קירשענבוים פון קעלץ מיט ה' יעקב זילבערשטיין.

פר"ל קירשענבוים איז די טאכטער פון געוועזענעם קעלצער דאזאר און ח. פרעזעס פון „מזרחי" יצחק קירשענבוים. מיט עטליכע יאהר צוריק האט זיך די פאמיליע קירשענבוים באזעצט אין ארץ-ישראל. זייער זוהן איז דער באקאנטער אדוואקאט אלימלך קירשענבוים, וועלכער פערנעמט אנאנגעזעהענע פאזיציע אין געזעלשאפטליכען לעבען פון ישוב.

אין טאג פון דער חתונה האט ה' שמואל לעווארטאווסקי, דער פעטער פון דער כלה, איינגעארדענט א מיטאג פאר די קינדער פון קעלצער בית-יתומים.

יודען-קינדיגונג ביי שייבלער-גראהמאן

נרויס אויפרעגונג צווישען די יודישע סוחרים האט ארויסגערופען דער פאקט, וואס די הינע פיליע פון דער בעקאנטער פירמע „שייבלער-גראהמאן" האט פלוצלינג אהן שום סבה אדער מאטיוו געקינדיגט איהר יודישען בעאמטען ה' לייביל מינץ פון פאסטען און צוגענומען אויף זיין ארט א נישט-יוד.

דער אויבענדערמאנטער יודישער בעאמטער האט געארבייט אין דער פיליע זייט דער ערשטער מינוט פון איהר ענטשטעהונג און געוויסענהאפט און ערליך ערפילט זיינע פליכטען, אזוי, אז ס'איז נישט געווען קיין שום סבה פון פאכמענישען כאראקטער איהם אבצוזאגען. כאראקטעריסטיש, אז אויף דער פראגע און פערוואונדערונג פונ'ם געקינדיקטען, צוליב וועלכען האט ער ווערט געקינדיגט פונ'ם פאסטען, האט ער קיין שום ענטפער נישט בעקומען...

דאס יודישע סוחר'שום פרעגט זיך, צוליב וועלכער סיבה האט די פירמע „שייבלער-גראהמאן", וועמענס קונדען בעשטעהן אין 90 פראצענט פון יודען, געקינדיגט איהר אויבענדערמאנטען יודישען בעאמטען?

(צו געהט די פירמע איינפיהרען שטופענווייז דעם אריער-פאראגראף אין איהרע האנדעלס-אונטערנעהמונגען...) פון וואנען איז דא די גאראנטיע, אז דאס זעלבע וועט נישט טרעפען היינט מארגען איהרע רעשט יודישע בעאמטע?

די יודישע סוחרים וואונשען זיך צו זעהן דעם אויבענדערמאנטען יודישען בעאמטען צוריק אויף זיין פאסטען.

יעקב חיים סלאוואטיצקי (קילצה) — טישה גאלדפארב (סלאנים)

מאורשים

ג. לחודש אייר שנת תרצ"ח

Abram Czarny (Kielce) — Fela Genendelmam (Katowice)

ZARĘCZENI

w Maju 1938 r.

פיל גליק און פרייד ווינשען מיר אונזער געליבטען זוהן און ברודער

יעקב חיים

צו זיין פערלאבונג מיט פר"ל טישה גאלדפארב (סלאנים)

עלטערן, שוועסטערן און ברידער

אונזער פיל געליבטען זוהן אברהם

צו זיין פערלאבונג מיט פר"ל

פעלא גענענדעלמאן (קאטאוויץ)

ווינשען פיל גליק.

עלטערן און פאמיליע.

א הארציגען מז"ט און גליק ווינשען מיר אונזער ל. אייניקעל

יעקב חיים סלאוואטיצקי צו זיין פערלאבונג מיט פר"ל טישה גאלדפארב (סלאנים)

נתן דוד מארדקאוויטש, פרוי און פאמיליע

Kochanemu bratu *Abramowi*

z okazji zaręczyn

z p. *Felą Genendelman* (Katowice)

dużo szczęścia życzą

siosty

Kielce.

Rózia, Ewa, Lola

פיל גליק ווינשען מיר אונזער ל. פלימעניק

יעקב חיים סלאוואטיצקי און עלטערן

צו זיין פערלאבונג מיט פר"ל טישה גאלדפארב (סלאנים)

שמשון מארדקאוויטש און פאמיליע

Rodzinie Czarnych

z intencji zaręczyn Ich ukochanego syna *Abrama*

z p. *Felą Genendelman* (Katowice)

najserdeczniejsze życzenia

składe

Samuel Bryks z rodziną

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר דעם ה'

ברוך סלאוואטיצקי—פרעזעס פון „לינת הלילה"

צו דער פערלאבונג פון זיין זוהן

יעקב חיים מיט פר"ל טישה גאלדפארב (סלאנים)

סעקציע „לינת-הלילה",

ביים „לינת הצדק" אין קעלץ.

Naszemu szefostwu I. Czarnym

z intencji zaręczyn Ich ukochanego syna

Abrama z p. Felą Genendelman (Katowice)

serdeczne życzenia

składe

Personel

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר דעם ה'

ברוך מרדכי סלאוואטיצקי פערוואלטונג'ס-מיטגליד און פערוואלטער פון „לינת-הצדק" אין קעלץ.

צו דער פערלאבונג פון זיין זוהן יעקב חיים

מיט פר"ל טישה גאלדפארב (סלאנים)

פערוו. פון „לינת-הצדק" אין קעלץ.

א הערצליכען מז"ט ווינשען מיר אונזער ג' קליענט ה' יצחק טשארני

צו דער פערלאבונג פון זיין ל. זוהן

אברהם מיט פר"ל פעלא גענענדעלמאן (קאטאוויץ)

F-ma

Kraków

Jakób Aleksandrowicz

בברכת מז"ט חמה אברך את חברי

יעקב חיים סלאוואטיצקי

לארושיו את בחירת לבו

טישה גאלדפארב (סלאנים)

סלונימום-ביינוואל.

בברכת מז"ט חמה, הרני מברך את ידידי

מר יצחק טשארני

לאירושי בנו אברהם את בחירת לבו פעלא גנענדלמן (קאטאוויץ)

יהושע הורוויטש ומשפחתו

ברב אשר ונחת

הרנו מברך את חברי היקר

יעקב חיים סלאוואטיצקי

לארושיו את העלמה

טישה גאלדפארב (סלאנים)

קילץ

מאיר בירענבוים

פיל גליק און פרייד ווינשען מיר אונזער ג' פריינד ה'

יצחק טשארני און פאמיליע צו דער פערלאבונג פון זייער זוהן

אברהם מיט פר"ל, פעלא גענענדעלמאן (קאטאוויץ)

שמואל מארקאוויטש, גוטמאן יורא

Wiele szczęścia i pomyślności naszemu współpracownikowi

p. Chaimowi Słowatyckiemu

z okazji Jego zaręczyn

z p. Tyszą Goldfarb (Słonim)

życzy Ewa Czarna

א הערצליכען מז"ט ווינשען מיר אונזער ג' פריינד

יעקב חיים סלאוואטיצקי

צו זיין פערלאבונג מיט פר"ל

טישה גאלדפארב (סלאנים)

שמואל ברוקס און פאמיליע.

ברכת מז"ט חמה למשפחת

ברוך מרדכי סלאוואטיצקי

לרגלי אירוסי בנם ה' כמר

יעקב חיים את בחירת לבו טישה גאלדפארב (סלאנים)

בשם המתפללים בבית התפלה של

הרב שליט"א דפה, יצחק קארמאן וב'ב

Z intencji zaręczyn naszego współpracownika

p. Chaima Słowatyckiego z p. Tyszą Goldfarb (Słonim)

dużo szczęścia życzą

Fela Natensohn

D. Miodownik

KINO APOLLO

שבת 1 און 3 אז. זונטאג 12 און 2 אז.

WRZOS

W ROLI GŁOWNEJ ST. ANGEL-ANGELÓWNA

Od poniedziałku b. m.

א פערדאפעלטער פראגראם

KAPITAN TAYLOR

Wrol. gł. GARY GOPER

אלס צווייטער פילם

די טאנץ-קעניגין

ביז זונטאג דעם 8 מאי איינשליסליך

1) מעכטיגסטער ערציפילם. פון טיפער פסיכאלאגיע!

נייעסטע אייראפעאישע פראדוקציע

Zbłądziłam

דער הויפט-העלד פון „מיערלינג" שארל באיע

Szampańska Komedia

Nieznośna dziweczyna Danielle Darieux

Albert Prejean

KINO APOLLO

פאר די יודישע עפענטליכקייט אין ראדאם.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן חונים-קאנקורס אין ראדאם און מיט'ן הסכם פון דער ראדאמער קהלה אין דער פערזאהן פון פרעזעס ה' מ. דען, איז געשאפען געווארען א קאמיטעט מיט דער אויפגאבע דורכצופיהרען די טעכנישע פארברייטונגען צו די וואהלען פון א חזן פאר דער שטאדטישער שוהל.

אבער אויף אלע זיצונגען פון דערמאהנטען קאמיטעט האבען מיר בעמערקט די איינזייטיגע און די טענדענציעזע האנדלונג פון א געוויסען טייל קאמיטעט-מיטגלי-דער אויף וואס מיר האבען שטארק פראטעסטירט, געהענדיג אויף דער ליניע פון דעת הקהל, אבער שטיצענדיג זיך אויף די פערזענליכע פייערליכע ערקלערונגען פון פרעזעס דען אין נאמען פון דער קהלה, דאס די וואהלען פון א חזן וועלען פאר-קומען לויט'ן וואונש פון די שטאדט-מערהייט ד. ה. דורך א פלעביסציט-אפשטימונג אלס דער איינציגער און ריכטיגער אויסוועג א סוף צו מאכען צו דער אונגעזונ-שענער לאגע, וואס האט זיך געשאפען ביי אונז אין שטאדט. נאר דערפאר, אז דער קאמיטעט וועט בלויז דורכפיהרען די טעכנישע צוגרייטונגען ביים דורכפיהרען דעם אויסוואהל פון א חזן פאר דער ראדאמער שוהל, האבען מיר אנטייל גענומען און אלע פארגעקומענע זיצונגען.

וואס און ווי אזוי עס איז צוגעגאנגען ביז'ן היינטיגען טאג איז אלעמען גוט בעוואוסט. מיר ווילען נאר צוגעבען דאס אויף דער לעצטער זיצונג מאנטאג אווענד האט דער פרעזידיום קאמיטעט אונגאנצען איגנארירט די שטאדט ווילענדיג אויף אייגענער האנד אנווארפען ב'גוואלד א חזן נישט רעכענענדיג זיך מי'ט קיינעם.

מיר קאמיטעט-מיטגלידער ווילענדיג זיך יא ריכטען מיט'ן דעת הקהל, און נישט ווילענדיג זיין קיין וועקצייג אין די הענד פון יחידים, האבען בעשלאסען צו רעזיגנירען אלס מיטגלידער פונם קאנקורס-קאמיטעט וועלכער ענטשפרעכט נישט דעם ווילען פון דער שטאדט-מערהייט, און ווארפען אראפ פון זיך די פעראנטוואר-טליכקייט פאר די ווייטערדיגע פאלגען ארום ענין חזנות.

דערביי ערקלערען מיר עפענטליך, דאס מיר טרויען אז די פינאליזירונג פונ'ם קאנקורס דער ראדאמער קהלה מיט פרעזעס דען בראש, וועלכער וועט אהן שום ספק ערפילען די זאך בשלימות אין הסכם מיט זיין פייערליכען צוזאג צו אנגאזשירען א חזן דורך וואהלען לויט'ן ווילען און לטובת דעת הקהל, און בשום אופן נישט דעם פערלאנג פון איינצעלנע תקיפים.

ראדאם 4|5 1938 קאמיטעט - מיטגלידער:

איתמר גארפינקעל, אהרן לעווענטאל, יאנקעל שאפיר, דוד גאלדפארב, שלמה קורץ, משה בונם ריכטמאן, יחיאל ליטוואק.

Gelateria Italiana

M. Chiamulera S-ka

w Radomiu, Żeromskiego 18

poleca doskonałe lody w różnych gatunkach

Wytw. Wyrobów Cukierniczych

p. t. „Americanka“

L. Wajsbrodt = Rynek 16.

מאכט בעקאנט דאס ג. פובליקום, אז אין די פון ניי-יאהר געעפענטע

צוקערניע און היגיענישע בעקעריי

רינעק 16 אין געהעלפ רינעק 14

און אין דער יוד. צוקערניע „אמעריקאנקא" פראאוגוטא 62

בעקומט מען יעדען טאג פריש און פיין געבעקס צו ביליגע פרייזען.

פערשידענע געשמאקע טשאסטעס פון דער פיינסטער קוואליטעט צו 15 גר.

ס'איז צו בעקומען שטענדיג טארטען מארציפאנאווע פון 1.50 און

אלץ ווערט אויסגעארבייט דורך א פאכמאן מיט א לאנגיעהריגע פראקטיק.

אלע מינים געבעקסען ווי לוקסען, בילקעלעך, טשאסטעס, וואפלעס, הער-באטניקעס, טארטען, באקאלעס דעסעראווע, לעקעך, פערשידענע קרעמען,

מיגדאלאווע ארטיקלען און פרייסאג — חלות

עס ווערן אויך אנגענומען בעשטעלונגען אויף שמחות, באלער, קאנצערטען

שאקאלאד פון פערשידענע פירמעס און פרוכטען צו ביליגע פרייזען.

Centrala Lamp, żyrandoli oraz Artykułów Elektrotechnicznych

„ELEKTRO“

wł. BERGAJZEN

Radom, Zeromskiego 14

עס ווערט געזוכט

א רעפלעקטאנט איבערצונעמען

א בופעט איז האנדרח. קלוב

פארצוג האבען פאכלייט. ערקונדיגען אויף חיטאלדא 10 —

קען מען זיך יעדען טאג פון 10 — אווענד אין זעלבען לאקאל.

„GLOBTROTTER“

miesięcznik poświęcony zagadnieniom turystyki i emigracji pod redakcją Dra Michała Strykowskiego.

W dniach najbliższych ukaże się pierwszy numer naszego miesięcznika, w którym w szeregu fachowych artykułów, najbardziej miarodajnych osobistości. zostaną wszechstronnie omówione zagadnienia TURYSTYKI i EMIGRACJI. Przy Redakcji „GLOBTROTTERA" będą istniały następujące działy: Wydział turystyczny i Wydział porad prawnych.

Wydział turystycznv udzielać będzie wyczerpujących informacji w sprawach dotyczących wyjazdu zagranicę. Wydział Porad prawnych udzielać będzie informacji w sprawach administracyjnych związanych z wyjazdem zagranicę. Każdy czytelnik „GLOBTROTTEA" po uiszczeniu opłaty kwartalnej w wysokości 75 gr. (mozna w znaczkach pocztowych) będzie otrzymywać porady i informacje

BEZPŁATNIE

Korespondencję kierować na adres administracji „GLOBTROTTERA", Warszawa, pl. Żelaznej Bramy 4/1.

Kino ADRIA

שבת דעם 7 1 און 3 אז

זונטאג דעם 8 1 און 3 אז.

פריהמארגען - פילמען

Polska komedia muzyczna P. T.

NIEDORAJDA

w rol. gł. Adolf Dymsza

NAD PROGRAM: CIEKAWE DODATKI

ביז זונטאג דעם 8 מאי איינשליסליך:

Kino ADRIA

Wspaniały podwójny program

Wielki film szpiegowsko-batalistyczny P. T.

Ostatnia SALWA

W rol. gł. KATE DE NAGE I PIERRE RICHARD WILLM

Wesoła węgierska komedia muzyczna P. T.

Manewry Huzarskie

W rol. gł. Magda Szneider i Paweł Javor

Redaktor CH. M. HERC. tel. 15-18 טעל. Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom szwarlikowska 20